

TUINJOURNAAL

Een periodieke uitgave van de
Nederlandse Tuinenstichting

5e jaargang - Nr. 3 - oktober 1988

Nederlandse Tuinenstichting

Doelstelling: Het instandhouden van tuinen met een karakteristieke vormgeving, ligging en beplanting.

Vaak worden bovengenoemde tuinen onvoldoende beschermd. Dat kan tot gevolg hebben dat zij door tal van bedreigingen achteruit gaan en verdwijnen. Alleen al het onderhoud kan een zware last worden. Verwaarlozing en verdwijning van karakteristieke tuinen betekenen een groot verlies voor volgende generaties. Om het behoud van tuinen - daterend na 1850 - daadwerkelijk te kunnen aanpakken, werd in 1980 de Nederlandse Tuinenstichting opgericht. Sedertdien wordt er met bescheiden middelen zoveel mogelijk gedaan om de beleidsvoornemens ten uitvoer te brengen. Donateurs van de NTs kunnen de Stichting hierbij helpen, niet alleen in financieel opzicht maar ook met raad en daad. Door middel van een landelijk netwerk van contactpersonen zal de communicatie kunnen worden versterkt en allerlei activiteiten ondersteund. Zo zijn ruim 50 tuineigenaren/beheerders bereid hun tuinen in Nederland open te stellen op vastgestelde dagen, alléén voor donateurs. Deze tuinen bevinden zich, groter en kleiner, over het hele land, ook in steden.

- * *Donateurs* ontvangen een lijst van "Open tuinen" (opgenomen in het Voorjaars-Tuinjournaal dat in april verschijnt).
- * *Donateurs* ontvangen een op naam gestelde TUINPAS, die als toegangsbewijs dient bij de bovengenoemde tuinen.
- * *Donateurs* kunnen op vertoon van de TUINPAS bij een aantal kwekers die aangesloten zijn bij de NTs, aankopen doen met 10% korting.
- * *Donateurs* ontvangen het eerder genoemde Tuinjournaal, het kwartaalblad van de NTs, waarin de namen en adressen van de aangesloten kwekers staan vermeld.

Behalve speciale *tuinboeken* en andere publicaties die de NTs uitbrengt, organiseert de stichting ook *excursies* en *tentoonstellingen*. Zij brengt *inventarisaties* uit over "jongere" tuinarchitectuur (1850-1940) en heeft het beheer en onderhoud op zich genomen van de landelijk zeer bekende en bijzondere tuin van *Walenburg* te Langbroek. Ook deze tuin is zes maal per jaar opengesteld (tegen een geringe vergoeding ten bate van het onderhoud).

De minimum *contributie* bedraagt f 35,- per jaar.

Aanmelding* bij het secretariaat:

Prinsengracht 624, 1017 KS Amsterdam, telefoon 020-235058

* Na aanmelding ontvangen nieuwe donateurs een acceptgiroformulier alsmede het laatstverschene Tuinjournaal en de TUINPAS. Geschenk-donaties (voor één of meer jaar) zijn uiteraard ook mogelijk en vormen een aardig cadeau.

Foto omslag: "Hof" van Walenburg in de winter, Foto Marijke Hueff.

Belangrijke informatie voor donateurs van de Nederlandse Tuinenstichting.

Dames en heren,

Namens het bestuur wil ik u op de hoogte brengen van een aantal zaken die voortvloeien uit de ontwikkeling en groei van onze Stichting.

Formeel opgericht in 1980 en sinds 1981 schuchter op weg, heeft onze Stichting zich *op eigen kracht* ontwikkeld van kleuter tot adolescent; alle bekende groeistadia van 'servet tot tafellaken' doorlopend met vele ups en weinig downs, bevindt zij zich nu in een fase van vereiste zakelijke aanpak en automatisering.

Regelmatig bezint het bestuur zich op de te varen koers onder bijstelling van eertijds uitgezette beleidslijnen.

- Zo zal er in de loop van het winterseizoen een **Meerjarenverslag** worden gemaakt mede ten behoeve van algemene fondswerving. Het zal te zijner tijd voor de donateurs op aanvraag te verkrijgen zijn. Uiteraard is het de bedoeling een dergelijk verslag ook in de toekomst met enige regelmaat te laten verschijnen.
- Een belangrijk onderdeel van het verslag is een beknopt **Financieel Jaaroverzicht**.
- Eveneens essentieel in het verslag is de groei-opgave van het aantal donateurs. Mede dankzij de hulp van velen van u zitten wij momenteel dicht tegen de **vier duizend donateurs** aan!
- Ondanks en dankzij deze groei nemen de kosten van ons apparaat toe. Ofschoon nog heel veel werk door vrijwilligers geschiedt, moet het verrichten van bepaalde activiteiten nu en in de toekomst gesalarieerd worden. Ook de omvang en de inhoud van het **Tuinjournaal** vertonen een stijgende lijn; de geleidelijke professionalisering van de redactie vergt op den duur ook honorering van de medewerkers.
- Kortom het zal u niet verbazen dat alle activiteiten die ontplooid worden naast de toezending van de tuinjournaals niet meer door het beschikbare budget gedekt worden, zeker in aanmerking genomen dat bij het realiseren van haar doelstellingen de Tuinenstichting nog meer potjes op het vuur heeft staan en wil zetten. Daarom moet ik eindigen met de inmiddels voor u begrijpelijk geworden mededeling dat het bestuur **de minimum donatie voor 1989 wil verhogen tot f 35,-**.
- Derhalve wordt u verzocht hiermee rekening te houden bij het invullen van de **te zenden acceptgirokaart** voor het jaar 1989. Voor hen die deze verhoging nèt te bezwaarlijk vinden om langer donateur te blijven is het mogelijk om in overleg met ondergetekende een regeling te treffen. Deze verhoging mag dus geen reden zijn voor donateurs om uit onze kring te vertrekken!

Tenslotte danken wij u voor uw medeleven en medewerking om de Tuinenstichting te doen uitgroeien tot een bloeiende en effectieve organisatie!

Met de meeste hoogachting,

P.A.Hengeveld-Brand
secretaris

Vele reacties op het Moerbei-Tuinjournaal

Zoals wij, eerlijk gezegd, gehoopt en verwacht hadden, kwamen en komen nog regelmatig reacties binnen van lezers die zich aangesproken voelden op grond van de toch onvolledige en uit noodzaak summere gegevens inzake het moerbeibestand in Nederland.

Zo meldde de een dat in de tuin van zijn geboortehuis aan de Herengracht 478 in **Amsterdam** een grote, oude moerbei stond of staat; de ander dat in de tuin van Prinsengracht 1089 (ook in Amsterdam) een zeer oude moerbei staat die waarschijnlijk een nazaat kan zijn geweest van een moerbei-aanplant uit de zeventiende eeuw. Iemand berichtte dat zich aan de westgevel van **kasteel Zuylen** een zeer oude moerbei bevindt, de zogenaamde *Jacoba van Beieren-moerbei*.

Een donateur had ons vergeten te melden dat er in **Benschop**, inde tuin van haar zoon, een zwarte moerbei aanwezig was die bijna moest wijken voor een nieuwe praktijkruimte. Het lukte haar de boom gespaard te houden, zodat ze er zo nu en dan onder kan staan en zich verwant voelen met zijn oude, knoestige (doch zeker sympathieke, red.) uiterlijk.

Een donateur uit Maastricht had tot haar spijt geen moerbei-standplaats op het landkaartje in Limburg aangetroffen en wist er toch een paar te staan, onder andere bij **kasteel Horn** (bij **Haelen-Roermond**); zelf is ze drie verschillende soorten aan het *bonsai-en* en ook probeert ze een *Morus nigra* te lei-en.

Eveneens uit Limburg kwam van de heer Ehrens te Geleen een interessante inleiding over de prachtige tuin van een buiten, genaamd Zijdebalen, gelegen aan de Vecht (Utrecht). Wij hopen hierop in een ander Tuinjournaal nader terug te komen.

Uit **Beverwijk** kwam de vermelding van een zwarte treurmoerbei in een tuin die zou zijn aangelegd door Mien Ruys.

De Heer Wutsman, Gorthuisstraat 17 te **Tiel** (telefoon 03440-10384) heeft een treurmoerbei van 2,5 m hoog en 8 jaar oud kosteloos ter overname. Hoe dit gerealiseerd moet worden is beter telefonisch te overleggen.

Via een bevriende relatie (donateur van de NTs) attent gemaakt op ons Moerbei-Tuinjournaal, deed Mr F.G.A. Huber mededeling van het bestaan van een lei-moerbei tegen een buitenhuis uit 1725 in **Dronrijp** (tussen Leeuwarden en Franeker). De tuin zou reeds in 1697 zijn aangelegd en in de eerste helft van de negentiende eeuw in landschapsstijl gewijzigd, vermoedelijk door Roodbaard.

De in **Veere** gemelde Moerbeiboom bevindt zich (zoals ons natuurlijk bekend) achter de zogenaamde 'Schotse huizen' bij het restaurant 'In den Struyskelder'; dit ten behoeve van bezoekers aan Walcheren.

Tenslotte kan ook nog een witte plek op onze moerbei-plattegrond van Nederland worden aangevuld met een stip bij **Ommen**, waar zich een witte Moerbei bevindt bij kasteel Eerde.

P.A. Hengeveld-Brand

Walenburg

Werken in de tuin

Om u een idee te geven hoe de 'Hof van Walenburg' in stand wordt gehouden vroegen wij een donateur, mevrouw P. Keijzer-Mathijssse om haar ervaringen met de tuin op te tekenen voor het tuinjournaal. In grote lijnen gaat het als volgt.

Hovenier Mandersloot doet het onderhoud, bijgestaan door mevrouw Keijzer. Arend Jan van der Horst houdt toezicht namens de tuinenstichting. Mevrouw Etta de Haes-Cannenburg, die samen met haar man en een aantal vrijwilligers tijdens de zes 'open dagen' de bezoekers helpt ontvangen, draagt ook bij met de nodige ideeën en adviezen. De huidige bewoonster, mevrouw Van Lynden van Sandenburg draagt zorg voor de collectie potplanten, de kas en het werk in de tuin rondom het huis. Met actieve belangstelling is ze betrokken bij het wel en wee van de tuin.

Wij laten nu mevrouw Keijzer aan het woord, waarbij hier en daar door Arend Jan van der Horst verstrekte gegevens zijn toegevoegd.

Mijn eerste bezoek aan de tuin van Walenburg vond plaats op de laatste open dag die de heer en mevrouw Canneman nog konden meemaken. Ondanks het wat uit de hand gelopen onderhoud heeft mij toen de sfeer en de stijl van de tuin diep getroffen. Het boek 'Walenburg huis en hof' droeg daar natuurlijk ook aan bij.

Dat zo'n tuin behouden moet blijven stond voor mij onomstotelijk vast. Wat een vreugde toen ik in het najaar van 1987 met de heer Mandersloot, de hovenier, mocht gaan meewerken. Vier seizoenen Walenburg, elke week genieten en verbaasd staan over de kennis en het inzicht waarmee de tuin gecreëerd is, maar ook heel hard werken omdat hij de laatste jaren hier en daar dichtgegroeid was; niet alleen met rozen en bloemen, maar vooral met veel hardnekkig onkruid. In de herfst van vorig jaar zijn we dagen lang bezig geweest met het leeghalen en opnieuw inplanten van, de beide grote bloemborders. Bijna alles was in elkaar gegroeid.

A.J.v.d.H. De Artemisia Silverqueen had sterk gewoekerd; de Eupatorium purpureum was geweldig uitgegroeid waardoor onder andere de Riddersporen die hier stonden, geen licht meer konden krijgen en zienderogen minder uitbundig werden. Nadat er een schets gemaakt was van de groepen die herbeplant moesten worden werden alle planten, keurig geëtiketteerd, verwijderd; vervolgens werd de border goed bemest en volgens plan weer ingeplant. Hierbij werd gelet op een betere opbouw in hoogte tussen voor- en achterborder en derhalve lage Artemisia's, Sedums, Sieruijen en lagere Geraniums in de voorborder geplaatst.

Ik heb toen ook gemerkt dat de heer en mevrouw Canneman niet overdreven met hun uitspraken over de hardheid van hun komklei! Hoewel dat in de herfst al niet meer zo gemakkelijk is hebben we toch een begin gemaakt met het inventariseren en in kaart brengen van deze borders. Na afloop kruiwagens heerlijke compost erover en toen maar afwachten hoe ze, de grote ingreep hadden doorstaan. Bezoekers van dit jaar hebben kunnen zien hoe prachtig het weer geworden is.

Tijdens het schoonmaken kwamen de stenen paden tussen de voor- en achterbor-

ders weer vrij, waardoor onderhoud gemakkelijker is en iedereen tussendoor kan lopen. Van het bestaan van deze paden wisten velen niets af. Hoewel we in het najaar al geprobeerd hadden deze borders zoveel mogelijk vrij te maken van speenkruid (*Ranunculus ficaria*) en akkerwinde (*Convolvulus arvensis*), was in het voorjaar nog alles geel en akkerwinde halen we iedere week er weer uit. Dat zullen we wel enkele jaren vol moeten houden. Een nog hardnekkiger onkruid is zevenblad (*Aegopodium podagraria*). Het had heel wat vierkante meters veroverd: in de wildernis, in de kweektuin, in de stroken tussen de hagen en de gracht en in de borders van het middenpad. Elke week maar trekken en peuteren. Wie weet krijgen we het er echt nog eens onder. Nog zo'n lieverd is de paardestaart (*Equisetum*). Die heeft het stenen pad langs de gracht volledig in bezit genomen. Omdat de winter zacht was kon er lang door gewerkt worden. Om de inkomende en uitgaande stroom bezoekers te kunnen verwerken heeft Mandersloot in de wildernis een extra pad gemaakt; andere stenen paden zijn opnieuw gelegd en er is veel gesnoeid. Er was ook nog tijd om de kruidenborder in de kweektuin leeg te maken, het zevenblad eruit te halen, zodat dit stukje in het voorjaar weer keurig ingeplant kan worden.

A.J.v.d.H. Zo zijn in de kruidentuin witte stamrozen Schneewittchen langs het pad gezet; het vak met riddersporen is vergroot en er wordt minder woekering van Geranium, Wede enzovoorts toegelaten tussen de lage moderne rozen.

De stille tuin met de vier Viburnums en de cirkel van centraal geplaatste Pluimhortensia's op stam blijft nog steeds een moeizame plek. Twee Viburnums zijn verloren gegaan hetgeen voor het evenwicht tussen de vier vakken desastreus is. Er zal nog een poging gedaan worden om nieuwe struiken aan te planten. In het middenvak zijn de Pluimhortensia's al voor het tweede jaar verwelkt en vervangen door stamroosjes 'Schneewittchen'. De Rosa Penelope die hier bij stond, is aangevuld. Het lange graspad van de brug tot het Apollobeeld zal in fasen worden aangepakt. Een van de donateurs, mevrouw Kessler, steekte haar witte Potentillastruik, die nu weer aan de zuid-schaduwzijde is aangeplant. De woekering van witte Campanula's en Astrantia is iets teruggebracht.

Hoewel ik na mijn eerste kennismaking met de tuin, al erg onder de indruk was, stijgt mijn bewondering voor de heer en mevrouw Canneman nog met de dag. Wat is de tuin knap aangelegd, wat staan de planten goed op hun plaats, wat een harmonie in sfeer en kleuren en wat een verzameling bijzondere planten (zeker voor toen). Steeds vraag ik me af hoe ze de hoeveelheid werk al die jaren hebben aangekund. Ook al mochten veel dingen hun gang gaan, dan blijft er ontzettend veel werk over. Denk maar eens aan de bergen bladeren die in de herfst van het gras en de paden verwijderd moeten worden, de voorjaarsbeurten in alle borders (net voor de eerste open dag waren we daarmee klaar!) het bemesten en snoeien van rozen (en dat zijn er veel!) en weer onderwerken van die mest, het wieden, opbinden van bloemen, rozen en clematissen, het maaien van het gras, het verzorgen van de composthoop, knippen van de hagen, afvoeren van tuinafval enzovoorts. De huidige Walenburg is een creatie van het echtpaar Canneman. Zij hebben hem over de hele wereld bekend gemaakt. Nu zij er niet meer zijn is het een eervolle taak de tuin in hún lijn in stand te houden. Bij de talloze beslissingen die we moeten nemen, vragen we ons ook steeds af: hoe zouden zij het gedaan hebben?

Zou mevrouw Canneman die felle klaproos in de stille tuin hebben laten staan? Zou ze de Malus sieboldii, die het de heg eronder onmogelijk maakt nog te groeien, ook niet eens flink gesnoeid hebben? Wat zou ze gedaan hebben met de twee viburnums (*Viburnum plicatum 'Mariessi'*) in de stille tuin, die dood gegaan zijn? Zou ze erg geschrokken zijn van dat extra pad door de wildernis? Zou ze de grote zwarte populier (*Populus nigra*) bij het poorthuis (die het vorige winter heeft begeven) erg missen? Welke rozen zou ze gekozen hebben voor degene die het gewoon wel eens opgeven? Heeft ze die gele Solidago in de roze bloemenborder daar echt zelf laten staan?

Bij al die keuzes heb je het gevoel, dat ze nog over je schouder mee staat te kijken. Gelukkig heeft Mandersloot een aantal jaren met hun samengewerkt en hebben we het Walenburg-boek als tuinbijbel. De vele foto's helpen ons enorm.

A.J.v.d.H. Door de nauwkeurige beschrijving van de heer Canneman in dit boek konden allerlei rozen worden ontdekt die eens in de rozentuin stonden maar inmiddels weer verdwenen waren. Bijna alle soorten en variëteiten zijn weer aangevuld en er is aanzet gedaan de wilde woekeringen tussen de rozen aan banden te leggen met behoud van de losse toets die Erigeron, Thalictrum, Oxalis en Papaver hier bewust moeten geven.

Ondanks het boek, de foto's en de ervaring van Mandersloot missen we de kennis van mevrouw Canneman. Zij kende alle namen. Zij was er altijd op de open dagen en kon de vele vragen beantwoorden, vooral over de namen van de rozen, waarvoor de belangstelling altijd groot is. Deze zomer heeft de heer Van den Berg (Rozenkwekerij De Wilde) tijdens de bloei een begin gemaakt met het inventariseren ervan. Een lange middag leverde 88 verschillende namen op en dat is waarschijnlijk nog niet een derde van de totale collectie. We zoeken naar een goede etikettering om aan de wensen van de vele bezoekers tegemoet te komen; bezoekers die in toenemende aantallen komen. En gelukkig krijgen we veel positieve reacties!

Paula Keijzer-Matthijsse

PS Heeft iemand de groene roos (*Rosa viridiflora*) in de rozentuin al eens ontdekt? Hij bloeit de hele zomer, staat op een bescheiden plekje, maar wel héél strategisch: naast het bankje.

*Mw. Canneman bij de laatste keer dat zij op een 'open tuindag' aanwezig was.
Foto: Reint den Boer, Leersum*

Amsterdamse Hortus Botanicus in de Plantage

Reeds enige malen werd in vorige Tuinjournalen melding gemaakt van de activiteiten ten behoeve van de instandhouding van deze driehonderd jaar oude Hortus.

Ook in andere delen van ons land is men bezig fondsen te verkrijgen voor behoud en renovatie van botanische tuinen. Enige tijd geleden werd gemeld dat de overheid twee miljoen beschikbaar had gesteld voor de Hortus in Groningen!

In het kader van de reeks VOC-tentoonstellingen in steden waar vroeger een vestiging van de Verenigde Oost-Indische Compagnie was, vond ook een bijzonder interessante tentoonstelling *De Gouden Eeuw van de Hortus* plaats aan de Plantage Middenlaan 2 te Amsterdam.

De Amsterdamse Hortus werd 350 jaar geleden gesticht als een Hortus Medicus (artsenyhof) met als belangrijkste doel het onderwijzen van apothekers en artsen in de kruidkunde. In 1682 kreeg de Hortus zijn plek in de Plantage, waar hij nu nog is gevestigd. Door de aanvoer van vele exotische gewassen uit tropische landen ontwikkelde de Hortus zich tot een botanische tuin van internationale allure. De VOC heeft in belangrijke mate bijgedragen aan de bloeiperiode van de Hortus in de zeventiende en achttiende eeuw.

Waarom dient de Hortus behouden te blijven?

De Hortus op deze plek in de Plantage vormt een uniek cultuurhistorisch monument dat meer dan 300 jaar oud is. Toegangspoort en Hortulanuswoning stammen uit de eerste jaren, rond 1700. De Oranjerie is 120 jaar oud, de palmenkas bijna 80 jaar.

De Hortus is de dichtst bij het stadshart gelegen groene long van Amsterdam, dat wat dat betreft toch al niet rijk gezegend is.

De Hortus is onderdeel van een unieke combinatie van natuurhistorische objecten gelegen in de Plantagebuurt: Tropenmuseum, Artis, Planetarium, Zoölogisch Museum, Geologisch Museum, Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, Amsterdamse Natuurhistorische Raad en de Milieuwinkel. De Hortus maakt deel uit van de gedecentraliseerde Nationale Plantencollectie, zij bevat 6000 verschillende soorten planten. Zij heeft een aantal specialisaties die nergens anders aanwezig zijn, zoals onder andere bol- en knolgewassen, palmen, sub-tropische gewassen vooral uit Australië en Nieuw Zeeland, insecten-etende planten etcetera. Zij vervult met deze collectie een functie voor het wetenschappelijk onderwijs.

De Hortus bevat zeer zeldzame, soms honderden jaren oude planten. In een wereld waar mens en dier zonder planten niet kunnen leven is het in stand houden van de plantenwereld van vitaal belang. De Hortus draagt hieraan bij.

Hoe staat het er nu mee?

Nadat in 1982 de Universiteit van Amsterdam besluit wegens bezuiniging de Hortus te zullen afstoten, wordt in 1986 de *Vereniging van Vrienden van de Amsterdamse Hortus* opgericht (ondergetekende werd verzocht namens de NT's zitting te nemen in het dagelijks bestuur). In 1987 presenteert de Vereniging een voorlopig overlevingsplan voor de Hortus en vangt aan met een voorlopige fondsenwerving. Zij organiseert tal van activiteiten om publiciteit te krijgen. Met succes. Het ledental groeit snel en heeft de 5000 ruimschoots gepasseerd. De taak voor een

definitief plan tot instandhouding wordt vervolgens opgedragen door Gemeente, Universiteit en de Vereniging aan een *Stichting Interim Beheer Hortus*. Deze stichting tracht met steun van een organisatiebureau dit jaar drie miljoen gulden bijeen te brengen, waartoe het bedrijfsleven en het publiek worden aangespoord in een goed voorbereid sponsorplan en andere acties.

Dit bedrag is nodig voor een aantal hoogst noodzakelijke verbeteringen en vernieuwingen. Zo moet de oude palmenkas grondig worden gerenoveerd en zal er een nieuw kassencomplex moeten komen waarin zowel de planten als de bezoekers de ruimte hebben. Verder komt er een mooi restaurant in de tuin, dat ook kan worden afgehuurd.

Om ook iets terug te kunnen doen voor donerende bedrijven heeft de Hortus een sponsor/adoptie-plan opgesteld. Voor elk bedrijf dat een bepaalde plant, boom of kas onder zijn (financiële) hoede neemt of in natura sponsort door bijvoorbeeld bouwmaterialen ter beschikking te stellen, zijn er verschillende mogelijkheden enige naambekendheid via de Hortus te verkrijgen en gebruik te maken van de faciliteiten van de Hortus.

Het publiek wordt op de noodsituatie van de Hortus gewezen door middel van kleine advertenties, posters etcetera. **Help de Hortus overleven!** Gironummer 1764. Alle betrokkenen bij deze Amsterdamse Hortus hopen dat de tuin kan blijven voortbestaan en dat bij voorbeeld een plant als de prachtige *Victoria Amazonica* een blijvende plaats in het hart van Amsterdam behoudt.

P.A. Hengeveld-Brand

Phyllocladus glaucus (Conifeer) Foto Hortus Amsterdam

De Nederlandse Tuinenstichting voert actie - een boeiende Copijn-tuin herleeft en wordt van *lucht* voorzien

In 1918 werd het ontwerp gerealiseerd, dat Henri Copijn maakte voor een buitenhuis aan de Oude Wierdenseweg in Almelo. Opdrachtgever was de familie Tilanus, die zich hier in goed gezelschap bevond. Was immers niet in het jaar daarvoor Leonard Springer begonnen met de aanleg van Groot Bellinkhof, een aanleg in de landschapsstijl, waarvan de uitzichtlijnen over dezelfde weiden liepen als die welke vanuit het huis en de tuin van de familie Tilanus als zichtassen waren opengehouden!

Twee formidabele tuinarchitecten waren zo gelijktijdig in Almelo aan het werk: Springer met zijn bekende mengvorm van een landschappelijke aanleg, waarin bij het huis formele onderdelen, zoals een formele rozentuin met taxushagen, ontworpen voor de familie Ten Cate; en Henri Copijn bezig voor een eenvoudig weekend huis. Het contrast tussen de bebouwing verklaart waarom Springer een veel imposantere aanpak voorstond, terwijl Copijn zich tot een eenvoudige landschappelijke aanleg beperkte.

Het klassieke opgezette landhuis Groot Bellinkhof, met zijn indrukwekkende symmetrische façade, imposante stoep en terraspartijen rees, goed zichtbaar vanaf de openbare weg, op tussen grote beuken en was bestemd als waardige bewoning van één van Twentes grote textielfamilies. Een imposante hal, prachtige lambrizeringen en marmeren vloeren verfraaiden het interieur, waar de vertrekken van hoge statige ramen waren voorzien.

Hoe geheel anders echter was de opzet van het buitenhuis van de familie Tilanus, dat slechts voor ontspanning tijdens vakanties en weekends was voorbestemd, 'en familie', zonder enige behoefte aan status-bevestigende waardigheid. Een eenvoudig wit huis werd voor hen gebouwd, zover mogelijk van de openbare weg af, van waar er nog net een glimp van te ontwaren is.

Het programma van wensen aan Henri Copijn, de fameuze tuinarchitect uit Groenekan, van de moeder van de huidige bewoner-eigenaar, zal derhalve aangepast zijn geweest aan het gebruik en zal de volgende elementen hebben ingehouden: een grote variatie aan bomen en heesters, een ruim terrein, dat landschappelijk van aanleg moest zijn, voldoende wintergroene beplanting opdat het verblijf in de winter aantrekkelijk zou zijn, veel speelruimte voor de kinderen en weinig onderhoud!

Wellicht worden ergens in de archieven nog eens gegevens gevonden, die aantonen dat er nog andere wensen bestonden.

Copijn beschikte voor het uitvoeren van zijn ontwerp over enkele sterke troeven, die hij hier magistraal benutte. De in mijn ogen sterkste troef was zijn kennis van bomen en struiken, met name de kennis van hun ontwikkeling na 25, 50, 75 en 100 jaar. Zijn tweede troef was door zijn kennis van zaken qua beplanting, om met minimale plantaardige middelen een prachtig park te kunnen laten ontstaan, waarin de overgangen naar het omringende landschap optimaal konden worden gebruikt. Het resultaat was een vrije landschappelijke tuin die beter als park omschreven zou kunnen worden. Hierbij is het noodzakelijk iets meer over de om-

Gezicht op huis met blauwe ceder (rechts)

geving van dit deel van Almelo te vertellen.

De groene long van Almelo.

Hoewel aanvankelijk één van de armere gemeenten van Gelderland ontwikkelde Almelo zich tot een der grootste steden van Twente waar de textielindustrie, grote welvaart voor enkelen en niet al te goed betaalde werkgelegenheid aan velen bood. De eigenaren van textielbedrijven lieten in geheel Twente prachtige buitenplaatsen aanleggen met fraaie tuinen hierbij profiterend van het mooie Twentse landschap dat een prachtige afwisseling van eiken en beukenbossen bood, waartussen de open ruimtes als weiden of als akkerland werden gebruikt. Fraaie lanen met eiken of beuken beplant, verbonden de bosachtige gedeelten met elkaar. In Twente kon de Engelse landschapsstijl op zijn meest natuurlijke wijze worden toegepast aangezien daar in het landschap de elementen bos-schaduw en open ruimte-licht aanwezig waren. De tuinarchitecten uit de bloeiperiode van de grootindustriële waren: Petzhold, Springer, Copijn en de gebroeders Watez, die ieder op eigen wijze de overgang van tuin - naar park - naar landschap wisten vorm te geven. Het kunnen beschikken over bovengenoemde elementen maakte hun taak tot een van de dankbaarste, die men zich als ontwerpers voor zou kunnen stellen, aangezien er reeds met oude bomen als groep of solitair kon worden gewerkt, in de tuinparkopzet. Ook in Almelo bevinden zich aan de noord-west zijde buitenplaatsen waarin de grootindustriële zich plachten terug te trekken. Bij het samenstellen van de structuurplannen van de gemeente Almelo heeft men de waarde van deze unieke gordel van tuinen, parken en buitenplaatsen ingezien en heeft men de noord-westelijke strook tot groene long aangemerkt waaraan verder weinig

bebouwing meer zal worden toegevoegd. Er is een duidelijke opzet om de bewoners van privé parken en tuinen te helpen bij het in stand houden van hun groen, wat niet wil zeggen dat het in particuliere handen houden van de bezittingen een noodzaak blijft. Reeds nu zijn er allerhande attracties in de groen long opgenomen zoals ondermeer een kinderboerderij. Een grote begraafplaats met bebouwing in Amsterdamse schooltrant ligt aan de weg van Wierden naar Almelo ingeklemd tussen Groot Bellinkhof en het park van Tilanus. Helaas is ondanks de protesten van de bewoners besloten om in de aanvankelijk open te houden weiden gebieden die zich naar het noorden uitstrekken uitbreiding te realiseren van een bestaand crematorium dat toch al een storend element in die groene long kan worden genoemd.

Het park van Copijn

Door een gelukkige samenloop van omstandigheden, werd de Nederlandse Tuinenstichting in de gelegenheid gesteld, als coördinator-initiatiefnemer te adviseren bij de restauratie van het park van Copijn, dat sterk was achteruitgegaan. Door de verandering van de conjunctuur was het niet langer mogelijk met derden het onderhoud van het grote terrein te verrichten en stond de heer des huizes daar alleen voor, bijgestaan met zijn door werk drukbezette vrouw. Behalve dat de paden in het terrein allang waren opgedoekt en het gras maar één keer per jaar door een boer werd gemaaid, was echter ook het onderhoud van de bomen minimaal. De ooit door Copijn geplante eiken en esdoorn in allerhande bijzondere of inheemse variëteiten bleken dicht ineen te zijn gegroeid, terwijl de ooit klein gepote taxussen, blauwsparren en blauwcedrussen - de *Cedrus atlantica glauca* - tot ware reuzen waren uitgegroeid. Een rhododendronlaantje dat aan de noordzijde, als wintergroene buffer de entree van het terrein met het huis verbond, was zo hoog opgegroeid dat de takken topzwaar werden, uitzakten of afbraken. De uitgegraven waterplas, die het einde van de rhododendronlaan vormde en door Copijn bedoeld was als zilveren spiegel bij de park-entree was door spelende kinderen uit de buurt, van alle verfijnde heesterbesbeplanting ontdaan, een speelse vernielzucht, die min of meer door de huidige bewoners als onvermijdelijk werd toegelaten. Het idee om het park te omheinen sprak hen niet erg aan; zij zien het als een bij de gemeenschap behorend groen terrein, dat niet teveel de indruk moet wekken privé bezit te zijn. Een idee van een kwekerszoon om van een open deel van het park een coniferen kwekerij te maken bleek geen succes en resulteerde in een verlate Thuja bos, dat met allerhande klimplanten werd overwoekerd. Bospaden waren dicht gegroeid en enkele bomen werden door hun sterker groeiende buren weggeduwd en overschaduwd; al met al leek het park fraai maar voor een geïnteresseerd beschouwer was er veel verval en vooral achterstallig onderhoud te constateren, waaraan snel een halt moest worden toegeroepen. In het voorjaar van 1987 worden werkzaamheden gestart om achterstallig onderhoud uit te voeren. Namens de Nederlandse Tuinenstichting heeft mijn tuinarchitectenburo, de hoofdlijnen voor de restauratie van het Copijn park uitgezet en deze voorstellen met de eigenaren besproken. De uitvoer gebeurde daarna door de Soweco, het werkvoorzieningsschap van Almelo, die dat voortreffelijk heeft uitgevoerd. Met een subsidie voor kleinlandschappelijke elementen van de Provincie Overijssel konden de plannen verder worden uitgevoerd. De restauratie is in twee fasen ver-

Rode Beuk met taxus

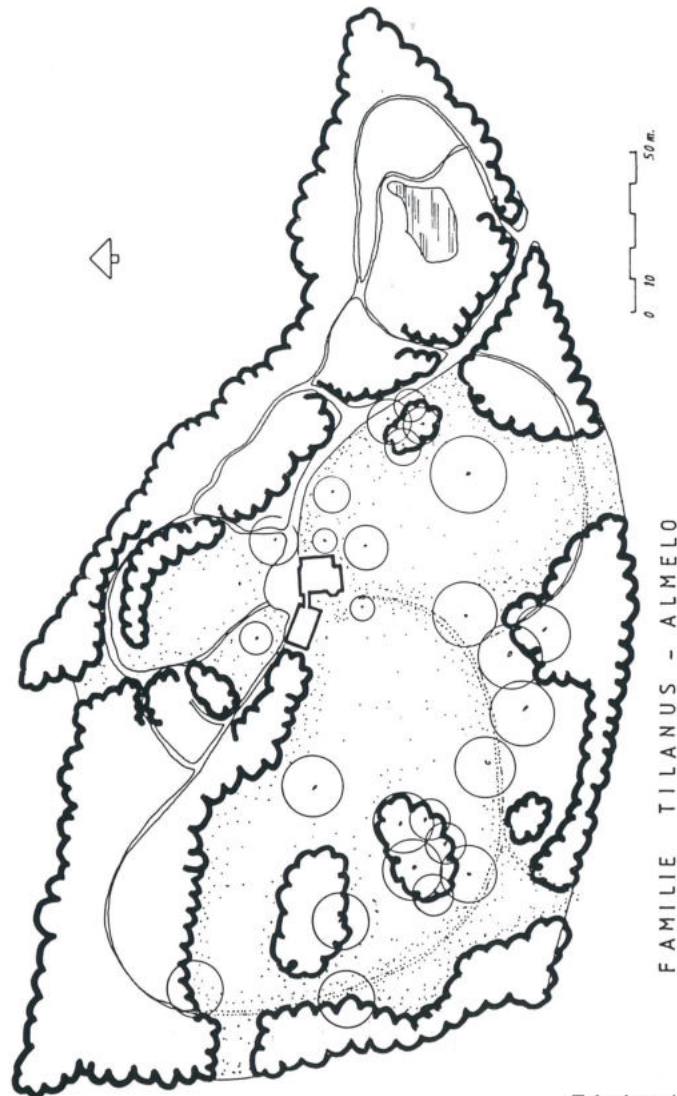
deeld: het rooien en opschonen van verwildering en te dicht opéénstaande bomen en struiken alsmede het onderhouden van te handhaven bomen, coniferen en struiken; als laatste fase die nog moet worden uitgevoerd, het bijplanten van de Rhododendronlaan, enkele afscherpende struiken als scherpe hulst en taxus planten bij de entree om de toeloop van de jeugd tot stand te brengen en het inplanten van enkele doorkijkers, die door de lelijke bebouwing in de zichtlijn van de doorkijkers niet langer moeten openblijven. Zo is mede door de enorme inzet van de gemeente Almelo, afdeling plantsoenen en door de grote inspanning van de Soweco die hier met vele mensen maanden is bezig geweest, veel resultaat bereikt.

De toekomst

Het aanbrengen van nieuwe beplanting staat als eerste voor de toekomst op stapel, waarbij behalve het verder onderhouden van het bos ook het gras moet worden bijgehouden. Niet teruggebracht zijn de paden in het gras, zijnde te arbeidsintensief voor de huidige eigenaren. Het ruimtelijke beeld dat Copijn eens voor ogen moet hebben gestaan, en waarbij hij ook het kernachtige beginsel 'Mijn bijl is mijn penseel' zou hebben gehanteerd, is met een kleine aanpassing hersteld en een nieuwe ontwikkeling van bomen lijkt mogelijk te zijn. Dat de oude Iepenbomen ook in 1987 zijn gesneuveld, en een oude rode esdoornstruik van een prachtige vorm en grootte ineens het loodje liet zijn teleurstellingen die zullen blijven komen. Als er geld en energie beschikbaar is, zou er nog meer kunnen worden verbeterd dan nu is gerealiseerd, en zouden als eerste de paden in het gras er weer moeten komen en zou de rotstuint met Japans-Chinese planten, voornamelijk heesters, bij de vijver weer moeten worden hersteld. De lelijke garage zou onder de oude linde vandaan moeten die nu de entree van het huis overschaduwde en in de

doorkijken zouden met lage accenten de lelijke elementen zoals witte GEB kastjes, het nieuwe crematoriumgebouw en een lelijke schuur bij een naburige boer, meer aan het oog moeten worden onttrokken. Het leven in een 'levend schilderij' van de kunstenaar Copijn, is niet gemakkelijk en men zal nimmer vol trots voor het kunstwerk kunnen gaan staan en zeggen, dat het nu als 'af' kan worden beschouwd.

Arend Jan van der Horst

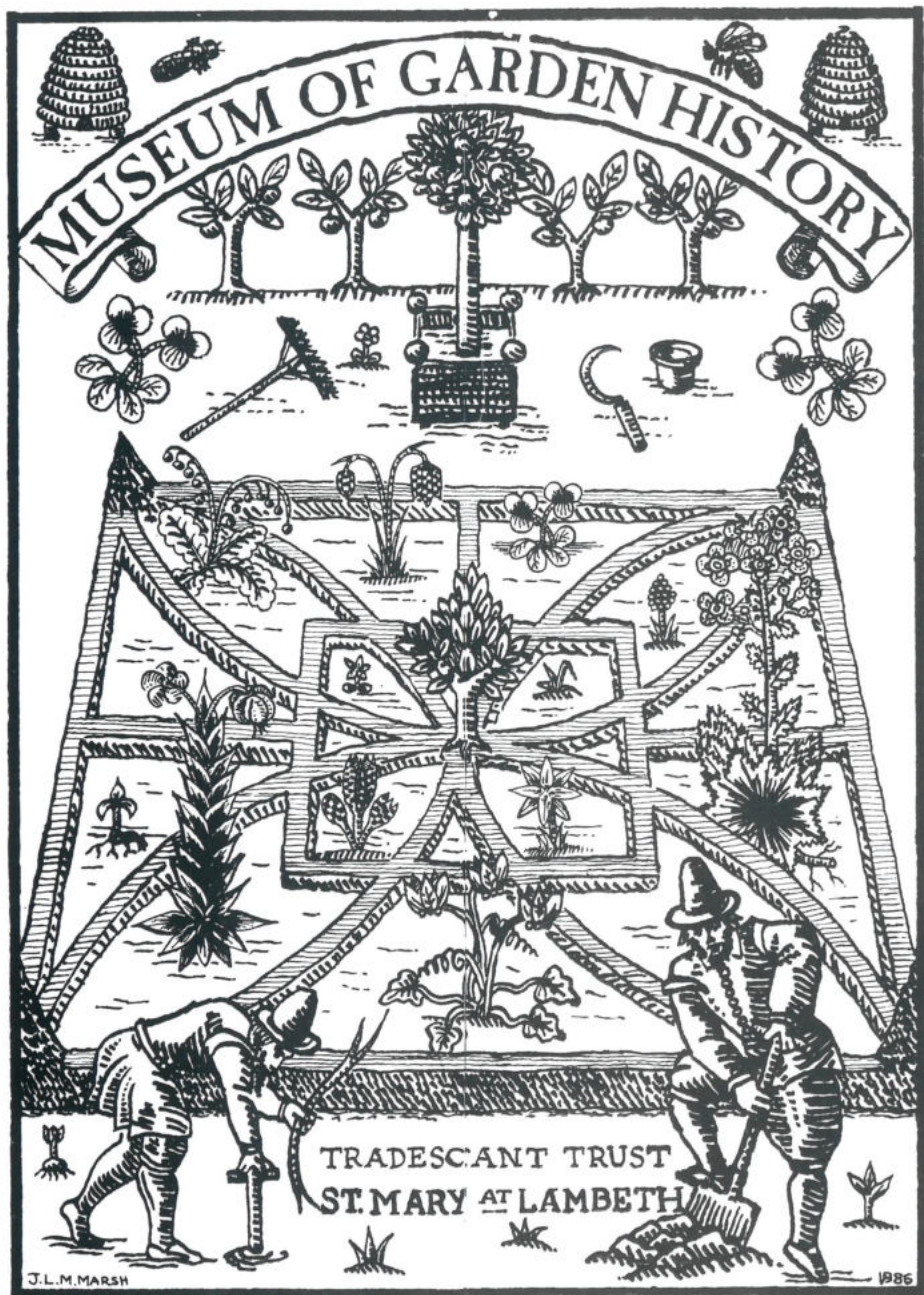

Tekening: Arend Bouhuys

De geschiedenis van het Museum voor Tuin Geschiedenis in Londen

Het verhaal over het ontstaan van het *Museum of Garden History* in Londen klinkt als een sprookje. Het was bekend dat de graven John Tradescant (die van de Tradescantia's), zijn zoon en kleinzoon zich moesten bevinden op het kerkhof van St. Mary at Lambeth bij Lambeth Bridge in Londen. Deze uit de twaalfde eeuw stammende kerk werd sinds 1972 niet meer als zodanig gebruikt en in 1976 waren er plannen om de kerk, na 900 jaar als godshuis te hebben gediend, te slopen. Alsof het zo moest zijn was het juist in deze tijd dat Rosemary Nicholson en haar echtgenoot, beide geïnteresseerd in tuingeschiedenis op zoek waren naar de graven van de familie Tradescant. Deze troffen zij inderdaad na lang zoeken aan onder de brandnetels bij de totaal vervallen kerk van St. Mary at Lambeth. De vondst bracht hen op het lumineus idee om op deze plaats een museum voor tuingeschiedenis te vestigen en zodoende het herstel van deze historische kerk mogelijk te maken. Zij waren gekomen, zij hadden gezien maar er bleef nog wel het één en ander te overwinnen over! Er moest toestemming gevraagd van de 'Church Commissioners' om er überhaupt aan te kunnen beginnen en er moest natuurlijk geld komen. In 1977 werd de Tradescant Trust opgericht, waarvan Rosemary Nicholson Chairman werd. Na het ruimen van het ergste puin en brandnetels kreeg de Trust toestemming om in de kerk, op eigen risico, concerten te organiseren ten bate van de restauratie. Het bezoeken van zo'n liefdadigheidsconcert was inderdaad een liefdedaad want de kerk was onverwarmd en lekte zelfs hier en daar! Maar alle inspanningen werden beloond, want nadat door giften van particulieren, bedrijven en de overheid een bedrag van £ 79.000,- bijeengebracht was, kon op 29 januari 1979 begonnen worden met de restauratie van de kerk.

Wie was nu John Tradescant, wiens graf de aanleiding was geweest tot zulke initiatieven? Hij leefde in de eerste helft van de zeventiende eeuw († 1638) en groeide op in een tijd waarin, na vele ontdekkingsreizen, allerlei noviteiten werden meegebracht uit verre landen, zoals aardappelen, koffie en thee en exotische gewassen zoals ananas, Oost Indische kers en Tulp! Hij trad in 1609 in dienst van de latere Earl of Salisbury voor wie hij op Hatfield House de tuinen aanlegde. Zijn werkgever stuurde hem naar Europa, onder andere naar Haarlem, om bollen, planten en vruchtbomen te kopen. De afrekening van deze missies, waarbij hij onder andere kweepeer, moerbeï, rozen en anjelieren meebracht, zijn in zijn eigen handschrift nog te vinden in het archief van Hatfield House, nog steeds bewoond door Salisbury's! Een expeditie in 1618 tegen de Barbarijse zeerovers, waaraan hij deelnam leverde de 'Argier' abrikoos op. In 1626 had hij al zoveel naam gemaakt als plant-verzamelaar en tuinexpert dat hij het zich kon veroorloven een huis te kopen van de toenmalige Hollandse gezant in Londen, Sir Noel Caron, in Lambeth, destijds een landelijk gebied. Hier legde hij een tuin aan, waarin hij, en later zijn zoon, planten opkweekte uit zaden die hij van zijn reizen had meegebracht. Hij vestigde hier een soort rariteiten kabinet, dat hij de 'Ark' noemde en dat het eerste openbare museum van Engeland was. De jonge John Tradescant, zijn zoon, trad in zijn vaders voetsporen en bracht uit het verre Virginia, genoemd naar de Virgin Queen, onder andere de geliefde tulpenboom, de Liriodendron tulipifera en

Yucca filamentosa mee. Op aanraden van een bevriend verzamelaar Elias Ashmole stelde John Tradescant Jr een catalogus samen van de collectie van het familiemuseum, het Museum Tradescantianum die, gepubliceerd in 1656, de eerste van zijn soort was. In het latere Ashmolean Museum in Oxford, genoemd naar Elias Ashmole, wiens graf zich in St. Mary at Lambeth bevindt, heeft een groot deel van de collectie van het Museum Tradescantianum een plaats gevonden. Na de restauratie van de kerk en de toren kon men beginnen aan het inrichten van het kerkplein en kerkhof.

Als eerbewijs aan de Tradescants werd bij de kerk een 'knot-garden' aangelegd, die naar een historisch model werd ontworpen door Lady Salisbury, de echtgenote van een nazaat van de eerst werkgever van John Tradescant Sr! Zij is thans de President van de Tradescant Trust. De knot garden is ingeplant met planten die bekend waren in de tijd van deze bekende hovenier en, zittend op een van de banken midden in Londen kan men hier genieten van de vele mooie en geurige planten en zich voorstellen hoe een tuin in het begin van de zeventiende eeuw eruit gezien moet hebben. We zien hier behalve een *Tradescantia virginiana* onder andere *Rosa gallica versicolor*, *Salvia tricolor* en *S. officinalis*, *Ranunculus aconitifolius*, var. *flore-pleno* en voor die tijd noviteiten als *Narcissus eystettensis* en *Tulipa sylvestris*. Een plattegrond en een volledige plantenlijst zijn in het museum te koop. De kern van de museum collectie bestaat uit een tentoonstelling over plant-verzamelaars en kolonisten uit Virginia. Het ligt in de bedoeling het midden gedeelte van de kerk te gebruiken voor wisselende tentoonstellingen, lezingen en concerten. In de zijbeuken vindt de permanente collectie schilderijen, foto's, tuintekeningen, oude werktuigen en boeken een plaats. Het pronkjuweel van de boekerij is een exemplaar van bovengenoemde catalogus uit 1656 van het vroegere Museum Tradescantianum dat toebehoorde aan John Evelyn, die veel over de tuinen uit die periode heeft geschreven. Een indrukwekkende lijst activiteiten omvat tentoonstellingen, excursies en concerten.

Er werd onder andere een concert gegeven door het koor van het William en Mary College uit Williamsburg, Virginia, Verenigde Staten. Zelfs voordat de kerk gerestaureerd was in 1979 werd er al een tentoonstelling gehouden van boeketten, gemaakt door leden van de National Association of Flower Arrangement Societies, met bloemen die bekend waren in de tijd van de Tradescants. Het museum met inbegrip van het onderhoud van de tuin wordt geheel ge'rund' door vrijwilligers! In het museum-winkeltje worden onder andere boeken en brochures op tuingebied verkocht.

Het Museum of Garden History, St. Mary at Lambeth en de Tradescant Garden, Lambeth Palace Road, Londen SE 1, is geopend van maandag tot en met vrijdag van 11.00 to 15.00 uur (zaterdags gesloten) en zondags van 10.30 to 17.00 uur. Het museum is gesloten van de tweede zondag in december tot de eerste zondag in maart. Voor nadere informatie: telefoon 09-44-1-2611891. De gegevens voor dit artikel zijn ontleend aan een publikatie van Mrs Nicholson in het tijdschrift 'Period Home', Volume 4, nummer 2.

Kitty de Smit-Kremer

Binnentuin voormalige kraamkliniek, Wormerveer

De gemeente Zaanstad wendde zich enige tijd geleden tot de Tuinenstichting met het verzoek om te adviseren bij het behoud van een oude tuin behorende bij de voormalige kraamkliniek te Wormerveer. De kliniek werd enige jaren geleden opgeheven en gesloopt. De aldus ontstane open plek werd ingevuld met sociale woningbouw, waarbij aanvankelijk binnen het financiële kader geen ruimte was voor instandhouding van de tuin. Toch bestonden er voldoende argumenten om de tuin voorlopig onaangetast te laten, namelijk het ontbreken van openbare groenvoorzieningen in de omgeving en, minstens even belangrijk, de aanwezigheid van waardevolle bomen, zoals de *Fraxinus excelsior* 'Pendula' (circa 50 jaar oud), enige exemplaren van *Alnus glutinosa* en *Quercus rubra* alsmede een *Fagus sylvatica* 'Purpurea'.

Hoe pakt men nu zoiets aan wanneer de gemeente niet over de middelen beschikt om de karwei van behoud én weer in goede staat brengen van een tuin te klaren? In de eerste plaats mag de gemeente Zaanstad zich gelukkig prijzen over medewerkers te beschikken bij de dienst Openbare Werken en Stadsontwikkeling, die zich extra in willen zetten voor behoud van projecten als dit. Tijdens een bespreking tussen deze dienst en de Tuinenstichting was men het spoedig eens over de haalbaarheid van de renovatie, mits een goede verdeelsleutel van kosten kon worden toegepast. Indien met vereende krachten gewerkt wordt en duidelijk blijkt dat particulieren bereid zijn te helpen met het tuinwerk, plaatselijke bedrijven een steentje willen bijdragen, de woningcoöperatie zijn goede wil toont en de gemeentelijke dienst voor zijn rekening neemt wat normaliter ook door Openbare Werken dient te geschieden, dan zal wellicht de Provincie bereid blijken te zijn uit een Stimuleringsfonds te putten. Recentelijk is een kostenprognose van circa

Fraxinus excelsior 'Pendula' (midden)

f 60.000,- opgesteld en het zal nu nodig zijn om bovengenoemde procedure op gang te brengen ten einde het doel te bereiken: het behoud van een binnentuin, omsloten door bebouwing, daardoor extra beschut en aantrekkelijk, waar het goed toeven zal zijn onder het fraaie geboomte en bij de mooi begroeide vijverpartij. Een terreintje, te mooi om zo te laten verwaarlozen, respectievelijk te doen vervangen door betonnen nieuwbouw!

Wij houden u op de hoogte van de ontwikkelingen!

P.A. Hengeveld-Brand

Alnus glutinosa (rechts)

Prachtige collectie Camellia's bekijken gedurende de bloeiperiode

Mr A.R. van IJzinga Veenstra, Nieuwe Gracht 96 te Haarlem, één der gastheren van de bezochte tuinen gedurende de donateursdagen in Kennemerland, deelde ons onlangs mee dat velen interesse toonden voor de camellia's. Helaas is hij niet in staat het hoogtepunt van de bloei der camellia's in zijn tuin exact te voorspellen. Derhalve nodigt hij donateurs van de NT's uit die geïnteresseerd zijn om deze in bloei te aanschouwen hem in de tweede helft van maart 1989 op te bellen, 023-317069 (overdag), opdat hij een uitnodiging kan doen toekomen voor de één, soms twee zondagen waarop voor bewonderaars 'open huis' wordt gehouden.

Overigens is hij eveneens bereid om die donateurs die zijn tuin 's zomers willen zien na telefonische afspraak een voor beide partijen passende afspraak te maken.

Bij voorbaat danken wij de heer Veenstra voor zijn sympathieke geste!

Wilg & Mand

Ervaringen, opgedaan tijdens een 'Open Tuin'-dag hebben mijn indruk versterkt dat vlechtwerk en de tuin goed met elkaar harmoniëren. Dit geldt dan speciaal voor het type tuinen waarop de Nederlandse Tuinenstichting de aandacht vestigt: tuinen met een persoonlijke signatuur. De eigenaars ervan zijn vaak tuiniers met een diepgaande belangstelling voor al wat in hun tuin - of die nu groot of piepklein is - leeft. Ook de onderlinge samenhang van al die vormen van plantaardig en dierlijk leven - of die nu groot of microscopisch klein zijn - kan hen gaan boeien. Bovendien wegen kleur en vormgeving, de *esthetica* van de tuin, voor hen zwaar.

In een dergelijke omgeving detoneert alles wat te pretentief, te kunstmatig is, en zeker elke vorm van kunststof. Vlechtwerk daarentegen is één van de elementen die zich harmonieus voegen in het beeld van zo'n tuin. Dit lijkt mij ook wel verklaarbaar: in vlechtwerk zijn natuurlijke materialen verwerkt, die hun oorspronkelijke karakter hebben behouden. Ze zijn zichtbaar en tastbaar afkomstig uit diezelfde natuur die in deze tuinen gerespecteerd en bestudeerd wordt. Wilgeteuten kan er zelfs worden geteeld, als het maar niet op pure veengrond is en de nodige ruimte en voldoende zonlicht aanwezig zijn.

Voor de wilg in het bijzonder zou ik dan ook aandacht willen vragen. Niet alleen omdat van wilgeteuten horden en vlechtuinen (zie het artikel van mevrouw Van Erp in Tuinjournaal 87-1) gemaakt kunnen worden, en omdat tenen manden zo goed bruikbaar zijn, maar ook wegens andere toepassingsmogelijkheden.

Er zijn talloze soorten wilgen, ieder met specifieke eigenschappen. Hier wil ik mij echter beperken tot enkele inheemse soorten, die onder andere voor binden of stokken gekweekt worden. Over de teelt heel in 't kort het volgende: wilgen zijn over het algemeen uiterst gemakkelijk te vermeerderen door stek. In de winter wordt daartoe éénjarig hout gesneden in stukken van 30 cm lengte, die bijna in de volle lengte en rechtop in de grond worden gestoken. De volgende winter wordt daarvan vlak boven de grond het eerste hout, de teen of twijg, gesneden. De oogst neemt inde volgende vier jaren steeds toe. De teen wordt gebundeld en gedroogd. Vóór het gebruik moet men ze enige dagen weken.

Voor een hogere echte knotwilg wordt een zwaardere, overjarige tak gebruikt, liefst ter dikte van een boonstaak. Deze kan dan op elke gewenste hoogte geknot worden. Om loswaaien tegen te gaan, wordt hij tenminste 50 cm diep inde grond gestoken. Van de onderste 25 cm neemt men de bast weg. De wilg gedijt over het algemeen het best op vruchtbare kleigrond. Denkend aan gebruik in de tuin wil ik hier echter drie soorten noemen die ook op drogere gronden wel willen groeien, wanneer tenminste voor bemesting wordt gezorgd, namelijk:

- het '**Frans geel**', een vorm van de Kraakwilg (*Salix fragilis* L.). Dit is een echte bindteen, ideaal voor het aanbinden van leibomen, klimrozen, tomaten

en dergelijke. Geweekt, bij voorbeeld in de regenton, is deze teen zo soepel als touw, maar eenmaal weer droog blijft zo'n bindsel jarenlang op zijn plaats als een stevig houten ringetje. Bovendien leidt het niet tot vorstschade, zoals alle metaaldraad. Takken kunnen ermee worden gebundeld, een zak ermee dichtgebonden worden. Als het blad gevallen is, gaat het '**Frans geel**' zijn naam eer aandoen: als een gele tot oranje pruik staat het op zijn stam, vooral tegen een sneeuwdek afstekend een schitterend gezicht. Nut en esthetische bevrediging gaan hier samen!

- Eénjarig hout van liefst dicht op elkaar geplante **Katwilg** (*Salix viminalis* L.) levert stevige stokken op voor allerlei gebruik in de tuin, zoals steuntjes voor vaste planten, erwten en dergelijke; boonstaken moeten een jaartje ouder zijn. Wie zich de moeite getroost het levende hout in het voorjaar van de bast te ontdoen, verkrijgt duurzamer stokken dan die van het bruine hout. Niets hoeft verloren te gaan: wat teveel geoogst wordt kan als basis voor de composthoop gebruikt worden. Een bevriende mandenmaker vertelde mij eens, dat daar waar hij in zijn tuin het afval uit zijn werkplaats wegwerkte, alles zo goed wilde groeien!
- Wie zijn zinnen op knotwilgen heeft gezet, kan gebruik maken of van bovengenoemd '**Frans geel**' of van de gewone **Schietwilg** (*Salix alba* L.), echter niet van de Katwilg.

Wie zich nader in dit onderwerp wil verdiepen, zou ik willen verwijzen naar de publikaties van de **Stichting Wilg & Mand** (een kwartaalbulletin en enige handleidingen). De stichting stelt zich ten doel de vakkennis van teentelers en mandenmakers niet verloren te laten gaan, een collectie vlechtwerk samen te stellen, en

Ook de houten kruiwagen harmonieert met de tuin! Helaas moeilijk meer verkrijgbaar. Ervoor een z.g. trechtermand (zonder bodem, met een stevige voet; een meesterstukje van mandenmakerswerk!) voor het vullen van zakken. De plastic zak harmonieert natuurlijk niet met zijn omgeving. Eenmaal gevuld wordt hij dan ook, uit het gezicht, opgeborgen.

Manden voor gebruik in de tuin. Links twee manden met onderverdeling, voor klein gereedschap. Achteraan verschillende maten van het type "aardappelmand". Vooraan plukmanden voor bloemen.

waar mogelijk informatie te verschaffen. Zij stimuleert onder andere het geven van vlechtcurssussen aan amateurs en het verrichten van onderzoek. Informatie kan worden verkregen bij de secretaris: Ir C. Tutein Nolthenius te Oisterwijk. Telefoon 04242-8223.

Tenslotte iets over het gebruik van manden in de tuin. 'Een mand op de tuin kan erg handig zijn', schrijft Pieter Boxman in zijn boek *De Moestuinen van Tweekelo*, en hij vergelijkt gevlochten manden met die van ijzerdraad of plastic: 'De mand van wilgetenen verdient verreweg de voorkeur. Wanneer men hem goed behandelt gaat hij erg lang mee'. Goed behandelen betekent: niet in de regen of op vochtige grond buiten laten slingeren, maar dit geldt immers voor ieder stuk gereedschap! Manden kunnen best tegen nat worden, maar moeten liefst op een luchtige, droge plaats opgeborgen worden. Geregeld gebruikt blijven ze vrij van houtworm.

Verschillende mandenmakers hebben een assortiment gemaakt van manden voor tuingebruik. Dit was min of meer een experiment voor zover het bijzondere modellen voor speciaal gebruikt betreft. Misschien kunnen donateurs van de Tuinenstichting hierover ook hun mening eens kenbaar maken. Adviezen voor verbetering en suggesties voor nog andere modellen zou ik graag willen vernemen van tuiniers, opdat langzamerhand een optimaal bruikbaar assortiment ontworpen en uitgevoerd kan worden.

Veel dank, bij voorbaat, voor uw reacties!

*G.M. Pot-van Regteren Altena
Schoorl, telefoon 02209-1502*

Terugblik op de donateursdagen 1988

De ontvangen reacties op deze dagen waren over het algemeen zeer positief. Niet verheeld mag worden echter, dat sommige donateurs ook bedenkingen hebben geuit of zelfs teleurgesteld waren. Met name het slecht onderhouden zijn van enkele tuinen heeft vele donateurs gestoord. We hadden deze tuinen wel opgenomen, aangezien de structuur en de grote lijnen van de beplanting nog duidelijk herinneren aan de oorspronkelijke ontwerpen van de tuinarchitecten wier werk geïnventariseerd werd door de Tuinenstichting. Wij zijn blij dat deze donateurs de moed hadden om hun kritiek te leveren, want daarvan moeten de organisatoren ook leren. De ene bus trof het beter dan de andere (één bus had zelfs pech!)

Het was wel een opgave om de particuliere tuineigenaren te bewegen twee dagen bereid te zijn alle groepen persoonlijk te ontvangen. Dat was de reden dat het schema van aanvankelijk uitgekozen tuinen steeds moest worden bijgesteld en aangevuld; daardoor konden niet alle bussen dezelfde tuinen bekijken. Gelukkig gaven de meeste routes een goed en gevarieerd beeld van wat de organisatoren zich ten doel hadden gesteld namelijk: oude buitenplaatsen en nieuwere tuinen in Kennemerland bezoeken waarbij gestreefd werd naar hertonen van niet alleen schoonheid maar ook van karakteristieke tuinen en restanten van tuinstijlen van bepaalde tuinarchitecten.

Weinig buitenplaatsen zijn nog in particuliere handen en het zijn meestal het rijk, provincie, gemeenten en de Vereniging van Natuurmonumenten, die als eigenaren van de landgoederen het onderhoud op zich nemen. Dat een persoonlijke toets in de tuinontwikkeling wellicht ontbreekt is een gevolg van de meestal beperkte budgetten die voor onderhoud worden uitgetrokken. Toch mogen wij blij zijn dat nog vele buitenplaatsen in stand worden gehouden. Jammer is, zoals vice-voorzitter en actief bestuurslid Arend Jan van der Horst ook in zijn toespraak verklaarde, dat wij moeten ervaren dat bijvoorbeeld Het Huis te Manpad niet voor ons kon worden opengesteld omdat de tuin te verwaarloosd was en dat in de eens vol Dahlia's en bijzondere fruitbomen staande moestuin met zijn mooie slangemuur nu schapen staan. Wij hopen dat de particuliere stichting die deze beroemde en belangrijke stijltuin onderhoudt, wegen zal zoeken om de tuin weer in goede staat te brengen, bijvoorbeeld door de Nederlandse Tuinenstichting in te schakelen, die daarvoor bepaalde voorstellen zou willen doen. Dan kan de tuin ook weer worden opengesteld.

Voor al het voorbereidende werk dat niet alleen vanuit het Secretariaat maar ook door vrijwilligers, zoals Joanna Patijn en Alet van Houten en vele anderen, danken wij hen zeer. Ook de gidsen willen wij noemen die zich zo enthousiast en deskundig inzetten, waarbij een enkele gids ook nog vrij onvoorbereid plotseling moest invallen. Het waren: Joanna Patijn, Carla Flieringa, Arend Bouhuys, Arend Jan van der Horst, Riquette Guépin, Lietje Heeroma, Ollie Hof en Hans van Hilst.

Van deze plaats willen wij ook de tuin-beheerders en tuin-eigenaren, van wie sommigen anoniem wensten te blijven, hartelijk dank zeggen voor hun gastvrijheid. Zoals eerder gezegd, wij hebben dit jaar weer nuttige ervaringen opgedaan en zullen daarvan lering trekken bij de volgende donateursdagen. Als u tenminste weer meekomt... Wij doen ons best en hebben reeds vele plannen voor volgend jaar.

P.A. Hengeveld-Brand

'Oud-Zomerzorg', Tuin van mevrouw P. te Bloemendaal

TUINPAS! DONATEUR OPGELET:

Evenals dit jaar krijgt U voor het nieuwe jaar géén nieuwe TUINPAS.

U zult een **Stickertje '89** ontvangen dat U op uw eigen TUINPAS dient te plakken.

Gooit u uw pas dus niet weg s.v.p.!

Vervolg Belangrijkste Evenementen van Manifestatie Willem III en Mary 1688 - 1988

tot 4 december	Het Loo, Apeldoorn De Gouden Eeuw van de Hollandse Tuinkunst
tot 11 december	Mauritshuis, Den Haag Betwiste Schilderijen van de Koning Stadhouder
tot 11 juni 1989	Museum Rijswijk De Grond waar de Vrede van Rijswijk gesloten werd
12-22 november	Sotheby's, Amsterdam (Rokin 102) Willem & Mary: A Crown on a Special Bond
1 februari - 1 april 1989	Historisch Museum, Amsterdam Nederlandse en Engelse conversatiestukken uit de 17 ^e en 18 ^e eeuw
permanent	Rijksmuseum Amsterdam Vaste collectie kunst uit de tijd van Willem en Mary

Terugkijken op de bijdragen van de Tuinenstichting aan de herdenkingsevenementen 1688 - 1988.

De Tuinenstichting kreeg opdracht de bloemboeketten te verzorgen voor de tentoonstelling 'De Wereld van Willem en Mary' in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, een uitstekende tentoonstelling waarin men een goed en gevarieerd beeld kreeg van die wereld!

Onze bloemboeket-specialisten Riquette Guépin en Lietje Heeroma waren drie maanden in de weer om de boeketten te schikken, aan te vullen en te vernieuwen. Voorwaar een prestatie!

Nieuwe Kerk

In het Slot Zeist werd een mooie tentoonstelling opgezet door vrijwilligers van de Tuinenstichting, zoals Juliette Bevelander, Marianne Bevers, Beatrix Kleuver, Riquette Guépin en Arend Jan van der Horst. Onze speciale groep bouquettrices, die bestaat uit Justine Kits Nieuwenkamp, Patsy Schrijver, Ariane Messing, Irthe André de la Porte, Toos Gerritsen, Riet Helsen, Tineke Eikenboom en Marion van Aken onder leiding van Riquette en Lietje, vervaardigden talrijke fraaie boeketten.

De bloemen waren bedoeld als decoratie bij de verkoop/collecties van Jacques Fijnaut, H.H. Plenge, Kees Bevaart, J. de Wit, Stodel Décor, Maria Hofker - Rueter, Aleid Röntgen, allen te Amsterdam, Pieter Hoogendijk - Baarn, Ineke Greve - Heerlen, Fa. Ruys - Zeist, Smederij Oldenhove - Vorden en andere.

Het geheel leverde een mooi samenhangende presentatie op van kunstvoorwerpen, respectievelijk replica's uit de zeventiende eeuw.

Het hoogtepunt hiervan werd gevormd door de aanbieding van het eerste exemplaar van ons boek 'Tuinen van Willem en Mary' aan Minister President Drs R.F.M. Lubbers, waarmee tevens de tentoonstelling werd geopend.

Aan de premier die het boek ontving uit handen van de voorzitter, Mevrouw H.L.M. van Verschuer werd ook een geschenk-donateurschap van de Nederlandse Tuinenstichting aangeboden in de vorm van het bekende op naam gestelde tuinpasje.

Het boek 'Tuinen van Willem en Mary' evenals de bouwplaat van het Tuinhuis Valkenheining te Loenersloot zijn nog steeds te bestellen bij het secretariaat (zie losse bestellijst).

Tentoonstelling Slot Zeist

De secretaris overhandigt Minister-President Lubbers zijn Tuinpas. Foto Kees Otten

Een letterafereel van de zeventiende eeuwse tuinen

Geschetst in zogenaamde hofdichten, een verhalend gedicht waarin de tuin van een buitenplaats werd bezongen en het buitenleven geïdealiseerd.

De zeventiende eeuw was voor de Nederlanden niet alleen een tijd van welvaart en expansie maar ook van verwondering en bewondering. Door de welvaart kon men verre reizen maken en bloeiden wetenschap en onderzoek en zo ontdekte men de verscheidenheid in de wereld en het ingenieuze van de schepping.

Het krachtige, nog jonge calvinisme zag voor de mens de mogelijkheid '... uit de bladeren, uyt bloem en plant te leezen, De wond're wijsheid van 't oneindigh Opperweezen!' En als Huygens spreekt van 'Gods een en ander Boeck', bedoelt hij met het ene boek de bijbel en met het andere de natuur.

Bewondering gold de mens die de natuur ontdekte en bedwong. In deze sociaal-culturele context moet men de belangstelling voor de nieuw aangelegde buitenplaatsen en hun tuinen zien, ook van de dichters. Tuinen waarin vele verschijningsvormen van de schepping bijeengebracht waren en zoals de dichters zeiden, 'natuur en kunst aaneengepaard' waren. Zo ontstond het hofdicht.

Uit het begin van de 17^e eeuw dateren een aantal Nederlandse hofdichten en nadat in 1653 'Hofwijck' van Huygens was verschenen vond het genre op grote schaal navolging tot ver in de achttiende eeuw. Er was nog een andere oorzaak waardoor het hofdicht in de mode raakte. Het begin van de 17^e eeuw was ook de tijd van de Renaissance in de Nederlanden, waarin men teruggreep op de oude Griekse en Romeinse cultuur, vooral de schrijvers uit die tijd. Vergilius en Horatius hadden, waarschijnlijk in opdracht van de machthebbers in Rome, die de burgers wilden aanzetten tot emigratie naar het platteland om dat te ontginnen, in schone verzen de lof van het landleven bezongen. Vergilius en Horatius golden voor de Renaissance-dichters als hun grote voorbeelden en vonden volop navolging.

In deze hofdichten werden de tuinen beschreven als werelden waar paradijselijke rust en schoonheid heersten; men was er ver van wereldse zorgen en gevaar verwijderd. De tijd telde er niet, men kon zich er verpozen en onderwijl Gods schepping bewonderen, maar ook ervan genieten. want de schepping verschafte de mens veel waarvan hij zich kon bedienen: vruchten, groente, vlees, vis, gevogelte en hout. De dichter beschrijft daarbij een bestaande, met name genoemde buitenplaats op een manier alsof hij tijdens een wandeling door de tuin verslag geeft van alles wat hij op zijn weg ziet en hoort. Tamelijk realistisch aandoende beschrijvingen van lanenstelsels, sterrebossen, vijvers, beelden en dieren worden afgewisseld met godsdienstige en zedelijke lessen of bespiegelingen. Ook mythologische voorstellingen worden verteld. De herten in de wildbaan doen de dichter bijvoorbeeld denken aan de Griekse jager Aktaion, die door de godin Diana werd veranderd in een hert toen hij haar bij het baden bespiedde en die vervolgens door zijn eigen jachthonden werd verscheurd. Door deze verwijzingen naar de mythologie geeft de dichter aan dat de tuin zo schoon is dat het leven der goden zich daar afgespeeld zou kunnen hebben.

Er waren dichters, zoals Huygens, Cats en David Jacob van Lennep, die hun eigen tuin en de werkzaamheden daarin beschreven, maar ook vele dichters die de tuin

bezongen van een andere eigenaar. In dat geval werd er vaak hoog opgegeven van de eruditie en gastvrijheid van de tuineigenaar, die een hoogstaande persoon was. Een voorbeeld van zo'n buitenplaats die door dichters bezongen is, is Heemstede, gelegen bij Houten in de provincie Utrecht. In 1680 was deze buitenplaats gekocht door Diderick van Velthuysen die uit de vooraanstaande Utrechtse burgerij stamde. Hij liet in de volgende jaren het huis restaureren en de tuinen uitbreiden en volgens de laatste mode aanleggen. Men neemt aan dat de beroemde Daniël Marot hier aan het werk is geweest. Deze Van Velthuysen was onder andere Gedeputeerde der Staten Generaal en zal dus zeker bekend zijn geweest met de heersende tuinenmode in de kring van Willem III.

De tuinen van Heemstede waren in hun tijd beroemd en in ettelijke reisverslagen wordt door bezoekers melding gemaakt van de prachtige aanleg, de beelden, 'de schoone heegen met latwerck, ontallige pyramiden', enzovoort.

Rond 1699 bezongen zowel Lucas Rotgans als de onbekende Ad.Reets de tuinen van Heemstede elk in een hofdicht.

Reets begint:

*O Heemstede, heerlijk Lustprieel,
My lust Uw schoonheid op te haalen,
My lust een letterafereel
Van U op dit papier te maalen!
O aadlijk Stichtse Landsiraad,
Natuur en konst hier samen komen!*

Hij is onder de indruk van de prachtige bomen en vooral de altijd groene sparrebomen:

*'De Sparreboomen, die de vorst
Braveeren met steeds groene lokken,
Schoon 't water met een glaze korst
Gevloerd is, en de witte vlokken
Bedecken 't toegesloote veld,
Staan hier om groene galleryen
Van Ipenloof naar kost gesteld,'*

Verderop meldt hij:

*'Twé Galleryen dicht omtogen
Met groente, dat daar rondom zwierd,
Vertoonen zich hier aan onze oogen.
De boomen zijn met schoone vrucht
Beladen, die haar sap verkrijgen
Door de aangename zomerlucht;
Men ziet de takken nederzijgen
Door zwaarte van het ooft gedrukt.'*

Bij een van de vijvers bevindt zich een kunstige fontein:

*'k Zie hier twé ijsselijke Draaken
Ter zyden deeze Vyver staan;
Men zietze waterstroomen braaken,
Hoewel dit schriklijk monsterdier
Gewoon is vlammen af te geeven
Door neus en mond; de konst leert hier
Dit woedend beest een zachter leeven.'*

In meer dan zevenhonderd regels beschrijft Reets de tuin uitvoerig. Rotgans heeft slechts driehonderdtachtig regels nodig.

Hij spreekt de vele bomen als volgt toe:

*'Gy veldtsieraaden, die uw wortels schiet beneden,
Maar met uw kruinen, hoog gegroeit, de wolken kust,
Hoe veilig leeft de mensch die in uw schaduw rust!'*

Hij ziet de

*'boomgaarts pronken
Met abrikoos, moerel, en kerssen mildt geschonken,
Elk op zyn jaarsaizoen, of peer en appelvrucht,
En perzik rood van wang, geschildert door de lucht,'*

en

*'Hier kan de moestuin 't oog, maar meer de maag onthaalden.
Zy queekt het aardtgewas. ô jonge kruiden, gy
Verkoelt het ziedend' bloeit, en strekt een artzeny!'*

Tegen de citroen-, mirte- en granaatboompjes die rondom de vijver staand zegt hij:

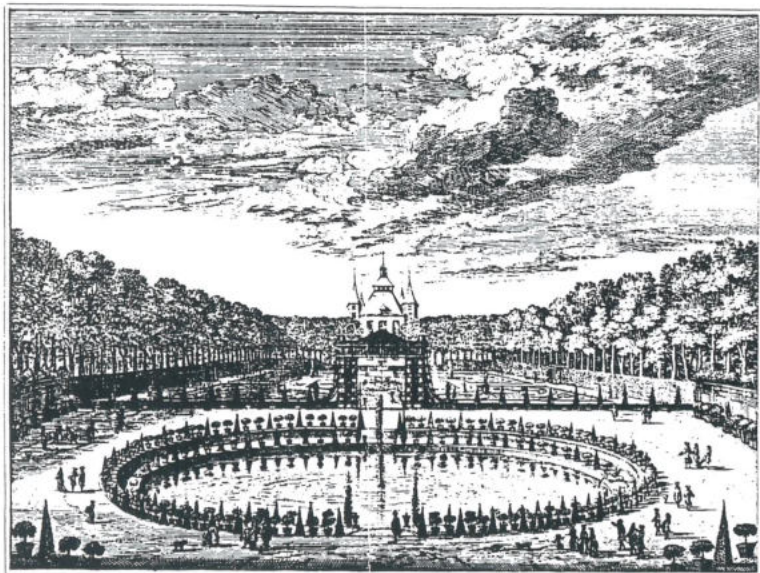
*'Maar als de Wintevorst op d'yskristalle wagen,
Met haar en baardt besneet, van 't noorden op komt daagen,
Dan wordt 't Oranjehuis, door 's Boujeers keurigheid
Zoo prachtig opgebouwt, ontsloten en bereidt
U plaats, om onder dak de bulderende vlaagen
T' ontschuilen van de guure en koude winterdagen.'*

Bij de bloementuin:

*'Hier voele ik door 't gezigt myn geesten opgetogen,
Terwyl de luthof pronkt zoo heerlijk in myne oogen,
Verdeelt in perken naar de wiskonst net geleidt,
En bedden daar de Mai haar' purpren tabberd spreidt!'*

Zo schilderen deze dichters voor ons de tuinen die nu verdwenen of overwoekerd zijn. Van vele tuinen is alleen hún getuigenis nog over.

Liesbeth Heerma van Voss

Uit: *'Verscheyde schoone en vermaakelijke gezigten van Heemstede', I. Moucheron*

Kwekerij De Bloemenhoek

*Bij de Nederlandse Tuinenstichting
aangesloten kweker*

Fantaseren over een tuin... het zal iedereen overkomen. Zo droom ik altijd over een bos achter m'n huis. Dáár zou ik zo graag een tuin van maken.

Als ik m'n droom dan zo af en toe de vrije loop laat, stel ik me voor om vanaf diverse punten in 'mijn bos' eerst eens intensief naar het licht te kijken: hoe en in welke intensiteit het door het bladerdak komt. Want laten we wel zijn: zonder licht kan er niets groeien. En om het gewenste gezeefde licht te krijgen zou het best wel eens nodig kunnen zijn om één of meer bomen weg te nemen; omdat bomen niet één-twee-drie kunnen worden teruggeplant, is een nauwkeurige studie erg belangrijk.

Als dat karwei geklaard is, trek ik me terug om vanaf terras of huis het geheel te aanschouwen. Waar komen de bepalende heester- en/of bomengroepen? Twee eisen zou ik mezelf stellen: rechte lijnen zijn taboe en de tuin mag per se niet vanuit een bepaald standpunt in z'n geheel zijn te overzien. Hogere heesters vooraan geven diepte aan de tuin, maar doorkijkjes naar achteren zijn even belangrijk. Een secuur werkje dus, dat beslist de nodige tijd zal vergen.

Als de grove lijnen van het plan nu vastliggen, kan het pad worden gemaakt. Waarvan? Als het bos niet al te donker is, is gras een ideaal pad-verharder, want tegels en klinkers zijn onnatuurlijk in een bos. Gewoon braak laten liggen kan ook. Houtsnippers? Ik vertrouw ze niet en heb genoeg ellende gezien van de honingzwam die op deze snippers parasiteert.

En dan gaat het feest pas goed beginnen: het uitzoeken van heesters en vaste planten. De boeken komen op tafel en dan... maar snuffelen. Nu komt het erop aan de juiste plant op de juiste plek te krijgen. Visie over hoe het worden moet (smaak dus) en kennis van het plantenmateriaal zijn nu onontbeerlijk.

Waar het de heesters betreft zijn het voornamelijk de groenblijvende die voor schaduw in aanmerking komen en dus concentreer ik me vooral op een combinatie van bladverliezende planten en een aantal wintergroene planten.

Dat vooral vaste planten mijn bijzondere belangstelling hebben, daarvan zal niemand verrast opkijken. Grote groepen zie ik voor me, van minstens één vierkante meter per soort, maar incidenteel mag het ook meer zijn. Van *Tiarella cordifolia* bijvoorbeeld, dat schitterende bescheiden plantje met kleine aartjes van witte bloemen.

Patrinia triloba heeft platte trossen van gele bloemen en juist dit soort lichte kleuren verlevendigen het bos. Ook deze zou ik een superplant willen noemen.

Trillium soorten zijn, zeker als de bodem niet te droog of humusarm is, een absolute *must* en lang niet zo moeilijk als wel wordt beweerd. Wat te denken bij voorbeeld van *Kirengeshoma* en dan vooral de koreaanse vorm, die haar gele bloemen zo fraai boven het blad verheft.

Hosta zijn er tegenwoordig in alle kleuren, vormen en maten en omdat grootbladige planten naar mijn smaak veel te weinig worden gebruikt, komen deze zeker in aanmerking. Witbloemige en matig-bontbladige hebben mijn voorkeur, en dus zouden 'Frances Williams', 'Halcyon', 'Wagon Wheels' en bij voorbeeld 'Ginko Craig' er bij mij beslist inkomen.

Van *Dicentra* staat vooral de eximea 'Alba' met haar lichtgroen blad en witte

bloem bovenaan mijn lijstje.

De keus lijkt eindeloos en in zekere zin is ze dat ook wel. Japanse Anemonen, Polygonum, Aruncus, Meehania, Trichtussen, Lamium (er zijn er ook die niet woekeren...), Arisaema voor de liefhebbers, Asarum etcetera etcetera.

Varens natuurlijk en dan wel speciaal van Matteucia struthiopteris, Phyllitis scolopendrium en de diverse Polystichum soorten, stuk voor stuk soorten waar je niet op uitgekeken raakt.

Zwetend worden we weer wakker en geconfronteerd met de werkelijkheid: *kwekerij voor bijzondere vaste planten* staat er bij de deur! Voor wie het interessant vindt: volgend jaar hopen we de volgende nieuwigheden voor het eerst tot bloei te brengen: Aconitum Gletschereis, Aster modesta, Baptisia leucantha, Campanula lactiflora, White Pouffe, Aquilegia vulgaris Variegata, Centaurea atropurpurea, Knautia macedonica in een rose kleur, Santolina met witte bloem, Geranium Mavis simpson, Salome en Philippe Vapelle (de blauwbloeiende renardi). En nog wel zo het een en ander meer.

U bent welkom. Van harte!

H.C.M. van Beusekom

Catalogi van kwekers

Tot onze spijt bereikten de meeste catalogi van kwekers ons net te laat voor vermelding ervan in ons Juli-Tuinjournaal. desondanks willen wij de ontvangen exemplaren de revue laten passeren om zo nodig onze donateurs in staat te stellen één of meer gewenste catalogi te bestellen en vast ideeën op te doen voor het najaar of voor het komende jaar.

Piet Oudolf Kwekerij van Vaste Planten, Bamboes, Varens en Siergrassen, Broekstraat 17 te Hummelo (zijweg van de Torenallee waaraan Hotel De Gouden Karper gelegen is). De catalogus is te verkrijgen door f 5,- over te maken op gironummer 4885285 t.n.v. P. Oudolf. Telefoon: 08348-1120.

Coen Jansen Vaste Planten. Kwekerij adres: Ankummer Es 15, Dalfsen. Telefoon: 05293-4086. Te bereiken via de A28; ten noorden van Zwolle de N34. Anderhalve kilometer ten noordwesten van Dalfsen is het buurtschap Ankum. Zijn bij uitstek zomerassortiment bevat vele nieuwe soorten van onder andere Iris- en Hostahybriden. Zijn planten zijn in de zomer volop leverbaar. De catalogus en ook de nieuwe voor de zomer 1989 zijn kosteloos te bestellen bij Koningsvaren 35, 7721 HM Dalfsen.

Nijgaard Geraniums, wintergroene vaste planten en Bijenplanten, Van Hornstraat 45A, Boxtel, telefoon 04116-83292. Geopend op zaterdag van 1 september tot 1 november, andere dagen (ook zondag) na telefonische afspraak. In de te bestellen catalogus worden ook aanbevelingen gedaan voor combinaties van planten (vaak afkomstig van G.S. Thomas).

De Kleine Plantage, vaste planten, stinsenplanten, aparte éénjarigen, Handerweg 1, Eenrum, telefoon 05959-1604. Geopend op donderdag, vrijdag en zaterdag. In het najaar (stinsen-) bollen op te bestellen door middel van op te vragen bestellijst.

Kwekerij De Hoveling, ouderwetse en wilde tuinplanten. Weidebloemstraat 2, Berkenwoude, telefoon 01826-555. Driesstraat 44, Bavegem (België), telefoon 09.1.628281. Bijzonder is de import van de Nieuw Zeelandse Camellia's met

ruime keuze uit de zogenaamde Juryhybriden, vorstbestendig en ook als kamerplant. De catalogus is te bestellen à f 3,50 of Bfrs. 70.

De Cruydt Hoeck, ruim assortiment zaden van soortechte inheemse planten. Postbus 1414, 9701 BK Groningen (geen telefoon). De zadenlijst die thans bestaat uit drie delen namelijk de basislijst, de aanvulling 1987 en de tweede aanvulling 1988, is te bestellen door f 5,- over te maken op giro 40 58 000 ten name van Cruydt-Hoeck Groningen. Voorts verwijzen wij naar de advertentie in het tuinjournaal nr 2 (1988) bladzijde 41.

Kwekerij De Hessenhof, met uitgebreide collectie moerplanten, Hessenweg 41, Ede, telefoon 08380-17334. Inclusief varens en schaduwplanten nu zo'n 3500 soorten. De catalogus te bestellen door f 3,50 over te maken op giro 5183380. Open op vrijdag en zaterdag van 8-18 uur of na telefonische afspraak.

Kwekerij Abbing, Odijkerweg, Driebergen, telefoon 03438-13741. Bomen, coniferen, rozen, vaste bloemplanten, groenblijvende en bladverliezende struiken, enz. Open van maandag t/m zaterdag. Fraaie kleuren-catalogus telefonisch te bestellen.

P.A.H.-B.

Het belang van goede wormenmest

Bij gebruik van wormenmest in tuinen en bij de verzorging van kamerplanten worden veel kwaliteitsverschillen waargenomen

P.A. Blussé, van Zeeland Wormencultures, producent van Frusan, geeft in dit artikel aan hoe een goede kwaliteit tot stand komt, waarom er mindere kwaliteiten zijn en wat nu eigenlijk de waarde van Wormenmest is.

Een factor, zo niet de belangrijkste, is het voer dat wormen krijgen. Bekend is dat wormen alle organische afval eten, ook bijvoorbeeld het keukenafval. Daar zitten, de voor gewassen zo noodzakelijke NPK en sporen-elementen niet in. Het tuin afval heeft ook beperkte waarde.

Het voer waarvan wormen een topkwaliteit wormenmest kunnen maken bestaat uit een mengsel van runder- en paardenmest. Hierin zitten alle voor de gewassen benodigde voedings- en sporen elementen. Door het verteringsproces van de worm, waarbij bindingen met NPK worden afgebroken, komt het eind resultaat aan NPK hoger uit dan normaal in runder- en paardenmest gevonden wordt. Bovendien voegt de worm er de zo belangrijke enzymen uit zijn ingewanden aan toe. Het zijn deze enzymen die er voor zorgen dat een gewas, dat normaal gesproken maar 50% tot 65% van de voeding die het krijgt kan opnemen, nu komt aan een voedingsopname van wel 80%. Een optimale voedingsopname! Hierdoor staat een plant er voller bij, is minder kwetsbaar voor ziektes, draagt meer knop, bloeit beter en mooier en langer, draagt meer vrucht enz.

Er zijn nog andere factoren die de kwaliteit van wormenmest beïnvloeden, zoals de gevolgde droog- en zeef methodes, eventuele vermengingen en de opslag condities.

De werking van een goede wormenmest komt derhalve tot stand door een combinatie van een aantal factoren. Door deze combinatie wijkt de werking wezenlijk af van andere mestsoorten.

Het gaat om de combinatie van:

- en de groei bevorderende werking van het wormen enzym,
- en voldoende NPK en sporen elementen,
- en een hoog organisch stof gehalte,
- en een uitstekende koolstof-stikstof verhouding.

Een aantal andere gunstige eigenschappen zijn:

- de bevordering van een snelle en volledige ontkieming van zaden,
- het verlichten van de overgangsschok bij verplanten,
- het verlichten van zware grond en het verrijken van schrale grond,
- Voorkoming van verbranding van gewassen.

Rita van de Zalm

*Bij de Nederlandse Tuinenstichting
aangesloten kweker*

Het bij-goed

Achter de duinen tussen Noordwijk en Zandvoort, ligt onze bij-goed bollenkwekerij, in de Langeveldse polder, die uitermate geschikt is voor de bollenkweek: een regelbare waterstand, grofkorrelige humusarme zandgrond en een hoge Ph: 7,4.

Al bijna 25 jaar kweken mijn man en ik allerlei bollen; we zijn begonnen als tulpenkwekers met narcissen en wat bij-goed.

Omdat we nauwelijks hebben meegedaan aan mechanisatie en schaalvergroting en ook omdat we beiden 'liefhebbers' zijn, hebben we voor de teelt van bij-goed gekozen, met narcissen en wat tulipa's voor de noodzakelijke vruchtwisseling. Soms verhuren we een gedeelte van de grond voor droogbloemen of vaste planten, want steeds maar Alliums en dergelijke op dezelfde grond is vragen om moeilijkheden.

Bij-goed is alles wat geen tulp, narcis of hyacint is. Als ik ergens vertel dat ik bollenkweker ben zie ik de mensen denken aan enorme rode tulpen. Heel wat tuinmensen staan in de eerste instantie afwijzend tegenover 'bollen'; zien zo gauw geen kans al dat kleurige geweld te combineren met hun zorgvuldig bij elkaar gezochte vaste planten.

Als ik dan vertel over de waterblauwe *Camassia cusickii* voor een witte border op de klei, of over de aubergine-kleurige *Allium atropurpureum*, die met zijn schermvormige, naar vanille geurende bloemen, grote aantallen vlinders lokt in een droge zonnige tuin, is de belangstelling gewekt. Desgewenst adviseer ik bij de aanschaf van bollen voor stinstuinen of balkonbakken. Bollen uitzoeken voor tuinen op kleur is altijd spannend, en wat bloeit er veel blauws in juli! *Ixiolirion*, *Brodiaea*, *Scilla amethystina*! Voor velen bloeien bollen alleen in 't voorjaar...

Zo langzamerhand runt mijn man de kwekerij haast in zijn eentje: plant op de knietjes met truffel en kruiplappen *Colchicums*, *Fritillaria* en *Bulbocodium vernum*. En ik doorkruis heel Nederland. vertel van Odoorn tot Oudelande het verhaal van de dankbaarste bewoners van uw tuin: Het bij-goed!

Bij de Nederlandse Tuinenstichting aangesloten kwekerijen

Kwekerij Abbing Odijkerweg 38B, 3709 JK Zeist	03438-13741
Belle Epoque Rozenkwekerij Molendijk 9, 3233 LN Oostvoorne	01815-3382
De Bloemenhoek Universiteitsweg 2A, 3732 HX De Bilt	030-763451
G.A.H. Buisman & Zn BV Rozenkwekerij Oenerweg 16, 8181 RH Heerde	05782-1530
Jos Frijs & Zn Boom- en Rozenkwekerijen Groot Welsden 30-32-1, 6269 EV Margraten	04458-1246
Kwekerij 'De Hessenhof' Hans Kramer Hessenweg 41, 6718 TC Ede	08380-17334
Coen Jansen - Vaste Planten Ankummer Es 15, Dalfsen	05293-3124
Kwekerij 'Joghmanshof' Laageinde 3, 4013 CT Kapel-Avezaath	03446-1415
Kies, Hoveniersbedrijf, Boomkwekerij Beerten 4, 5081 AN Hilvarenbeek	04255-1333
De Kleine Plantage (In het Noorden) Handerweg 1, 9967 TC Eenrum	05959-1604
Eleonore de Koning, Kwekerij van vaste planten Kruipuitsedijk 3, 4436 RC Oudelande	01104-634
W. van Leeuwen Burg. Padmosweg 80, 3648 BJ Wilnis	02979-81489
Vijverplantencentrum 'Midden Veluwe' Gortelseweg 29, 8171 RB Vaassen	05788-2614
Fa. Nimfea - Gebr. van Tol Vossenburchkade 113, 2805 PD Gouda	01820-11451
Kwekerij Nygaard Van Hornstraat 45A, 5282 NB Boxtel	04116-83292
Kwekerij Oud Clingendaal Laan van Oud Clingendaal, 2245 CH Wassenaar	01751-79378
P.H. Oudolf, Vaste planten, bamboes en siergrassen Broekstraat 17, 6999 DE Hummelo-Keppel	08348-1120
Kwekerij Overhagen, zomerpluktuin, fuchsia's Biljoen 9, 6883 JH Velp	085-620884
Tuincentrum Pouwelse Berlagestraat 1, 4383 BG Vlissingen	01184-65375
Kwekerij 'De Rhulenhof' Kleefseweg 14, 6595 NN Ottersum	08851-18039
Tuincentrum-Kwekerij Stam 44 R.I.straat 10, 4051 AR Ochten	03444-2810
Kon. Bloembollen- en Zaadhandel Van Tubergen BV Achterweg Zuid 33, 2161 DX Lisse	02521-19030
Mevrouw van der Zalm-van Bohemen De Boender 6, 2204 AG Noordwijk	02523-72193
Pieter Zwijnenburg Jr Halve Raak 18A, 2771 AD Boskoop	01727-6232

Short courses in York

In het Institute of Advanced Architectural Studies van de Universiteit van York is tevens gevestigd het Centre for the conservation of historic Parks and Gardens.

Hier worden korte cursussen gegeven inzake de in stand houding van historische parken, tuinen en landschappen. Zij zijn bedoeld voor personen die zich uit hoofde van hun werk, verantwoordelijkheden of belangstelling bezig houden met de zorg voor het in stand houden van historische tuinen, buitenplaatsen en parken.

Inlichtingen kunnen worden ingewonnen zowel voor korte cursussen als voor langere opleidingen ter verkrijging van de titel MA (Master of Arts) bij het secretariaat : IoAAS, University of York, The King's Manor, York YO1 2EP, telefoon 09.44.433966 of 433963.

Thema's en data van deze cursussen zijn:

- Conserving and managing historic parks and gardens
31 October-2 November 1988
- Presenting Historic parks and gardens to the public
3-4 November 1988
- History of gardens and landscape design in Britain
15-18 November 1988
- Planting and upkeep of old gardens
9-12 January 1989
- Trees and woodlands in the landscape
23-25 January 1989
- Urban and industrialized landscapes
22-25 January 1989
- Summerschool: 'The country house in the 1990's'
9-20 July 1989

Inhoudsopgave

Belangrijke informatie donateurs ...1	Terugblik op de
Vele reacties op het Moerbei-	donateursdag 1988.....23
Tuinjournaal 2	Bijdragen van de
Walenburg3	Tuinenstichting aan de
Amsterdamse Hortus Botanicus	herdenkingsevenementen..... 25
in de Plantage.....6	Eern lettertafelree van de
De Nederlandse Tuinenstichting	17e eeuwse tuinen.....28
voert actie8	Kwekerij De Bloemenhoek.....31
De geschiedenis van het	Catalogi kwekers 32
Museum voor Tuin Geschiedenis 13	Het belang van wormenmest.....33
Binnentuin voormalige	Het bij-goed.....34
Kraamkliniek Wormerveer 18	Bij de NTs aangesloten
Wilg en Mand20	kwekerijen.....35

(advertenties)

VERZOEK AAN TUINEIGENAREN

Willen zij, die in 1989 hun tuin willen openstellen voor onze donateurs, zich hiertoe vóór 1 december a.s. melden bij de heer A.J. de Haes!

A.J. de Haes
Koudekerkseweg 200a
4335 SP MIDDELBURG
Tel. 01180 - 38164

Deze oproep geldt alléén voor eigenaars van **nieuwe** open te stellen tuinen.

**groen
groep**

GROENGROEP

Tuinontwerp - Tuinaanleg - Tuinonderhoud

Postbus 61 - 2770 AB Boskoop
Telefoon 01727 - 6732

frusan WORMENMEST

organische mest
van hoge kwaliteit

GOED VOOR - KAMERPLANTEN
- BORDERS
- GRASVELDEN
- GROENTENTUIN

ZEELAND WORMENCULTURES
POSTBUS 43, 4370 AA KOUDEKERKE
TEL. 01185 - 2313

*Nederlandse
Stichting Fruitrassen*

- Vele honderden bijzondere vruchtsoorten zoals:
amandel, mispel, kweepeer, moerbeï,
kiwi, druif, bosbes, vijg.
- Leverbaar in Hoogstam, halfstam, struikvorm en verschillende
leivormen.
- Advisering bij aanleg van boomgaarden, laanbeplanting, hofjes en
boerentuinen.
- Vele soorten besdragende gewassen, zoals: sleedoorn, vlier,
duindoorn, bottelroos, kornoelje e.d.
- Bos- en haagplantsoen voor windkeringen en afscheidingen bijv.
beuk, meidoorn, veldsdoorn, Taxus etc.

- Levering aan huis door geheel Nederland.

Gratis catalogus op aanvraag:
Nederlandse Stichting Fruitrassen
Postbus 303, 4100 AH Culemborg,
tel. 03450-19055

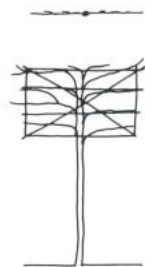
(advertentie)

Typen en voorraden Leilinden e.a.

Type A

Stamomvang 20-35 cm
Stamhoogte 220-250 cm
Totale hoogte ± 5 meter
Geleid vanaf 11/'86
Tilia platyphyllos

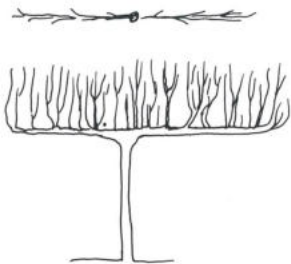
Type B

Stamomvang 16-18-20 cm
Stamhoogte 200-225 cm
Totale hoogte 325-350 cm
Geleid vanaf 11/'85
Tilia platyphyllos
Tilia eur. Pallida
Tilia eur. Zwarte Linde
Tilia cordata
Tilia euchlora

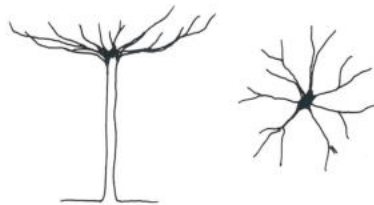
Type C

Stamomvang 14-35 cm
Stamhoogte 200-250 cm
Totale hoogte 450-475 cm
Geleid vanaf 11/'85
Tilia platyphyllos
Tilia eur. Pallida
Tilia eur. Zwarte Linde
Tilia cordata
Tilia euchlora

Type D

Stamomvang 30-40 cm
Stamhoogte 180-200 cm
Vlucht 300-350 cm
Geleid 1981
Tilia platyphyllos

Type E

Stamomvang 25-40 cm
Kroondiameter 2-3 meter
Stamhoogte 240-280 cm
Kroon met 1-2-3-4 jarig hout
Tilia "Longevirens" - Aesculus hippoc.
Platanus acerifolia

BROCHURE EN INFO

03461-2401

**H. Copijn & Zn. B.V., Groenekanseweg 174,
3737 AK Groenekan (Holland).**

(advertenties)

VERKOOPEXPOSITIES

Flower Service

Bosweg 6 - 3651 LV Woerdense Verlaat - Tel. 01724 - 9222

27 - 30 OKTOBER

10.00 - 16.00 uur

DROOGBOUQUETTES

**ZIJDE BLOEMEN & VRUCHTEN BOUQUETS
CADEAUX**

1 - 20 DECEMBER

10.00 - 16.00 uur

(behalve op zondag)

"KERSTBOERDERIJ"

Ik verheug mij U in de Woerdense Verlaat
te mogen ontvangen.

FLOWERSERVICE

geopend iedere donderdag

10.00 - 16.00 uur.

Fernande Hora Siccama

Fernande Hora Siccama

carabas

- tuinbanken
- parkbanken
- stadsbanken
- projectbanken

klassieke banken

HUUB MANSHANDEN BRAAK 2a - 5512 CC VESSEM - TEL.: 04979 - 1959

(advertentie)

pol's potten, voor al uw pot en pootwerk

pol's potten

**MEDITERRAAN AARDEWERK
CÉRAMICA MEDITERRÁNEA**

EN DETAIL

herenstraat 30 1015 CB Amsterdam
telefoon 020-233667

EN GROS

hornweg 77^a 1432 GD Aalsmeer
telefoon 02977-43314

holland

(advertenties)

**Hoveling Plant B.V.
Berkenwoude, Holland.
Tel. 01826-555.**

- hybridesoorten uit Nieuw Zeeland
- bloemen in vele kleuren en vormen
- ook 's winters groenblijvend
- keuze uit diverse heestersoorten
- gemiddeld bestand tegen -18°C

Bel ons voor
meer informatie over
regionale verkrijgbaarheid.

**OOK VERKRIJGBAAR BIJ VELE
PLANTENCENTRA IN NEDERLAND
EN BELGIË**

BON TON

tuinornamenten

**Wildenborgscheweg 13, Vorden,
Tel. 05752 - 6763**

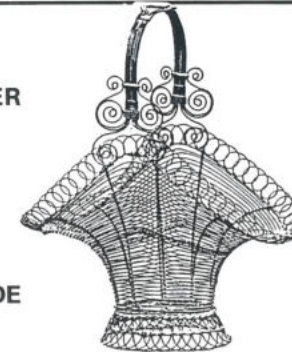
- Ioden tuinornamenten van Renaissance Casting
- Haddonstone en Chilstone sokkels en vazen
- Eveneens antiek en nieuw terra-cotta

VERKOOPTENTOONSTELLING

26 en 27 NOVEMBER

10.00 - 17.00 uur

ANNETTE BREDERODE

ALEID RÖNTGEN

o.a. tuinmeubelen - ornamenten - vogelkooien
sieraden - manden - kerstbouquetten

**LIJNBAANSGRACHT 56d (BIJ DE WESTERSTRAAT),
AMSTERDAM**

Inlichtingen: 020 - 236236 / 235149

(advertentie)

Nederlandse Tuinagenda

Dagboek
voor
moes- en
siertuin

Dat de *Tuinagenda 1989* voor het vijfde achtereenvolgende jaar verschijnt, bewijst dat de behoefte aan praktische en actuele informatie over alles wat met tuinieren te maken heeft, groot is. Er kan zelfs worden vastgesteld, dat de behoefte aan informatie nog toeneemt.

Wie over een huis met tuin of balkon kan beschikken, blijkt vele vrije uren in de directe woonomgeving door te brengen. Het telen van eetbare gewassen is populair en de belangstelling voor nieuwigheden groot. Bij de samenstelling van de agenda heeft de redactie zich laten leiden door de interesse, die er bij de consument leeft. Zo zijn er een aantal exotische gewassen opgenomen zoals kankong en amarant. Ook flatbewoners met een balkon, hebben plezier van de agenda. De onderwerpen voor balkons zijn zó behandeld, dat ook tuinbezitters er wat aan hebben. Narcissen voor potten bijvoorbeeld kunnen immers ook in de tuin worden gebruikt.

De opzet van de *Tuinagenda 1989* is op details opnieuw aangepast aan de wensen van het lezerspubliek. Het is immers vooral een gebruiksvoorwerp, zoals blijkt uit de reacties.

Het *Moestuinstappenplan*, dat als extraatje aan de agenda is toegevoegd, is bedoeld om beginners vertrouwd te maken met het telen van groentegewassen. Het laat zien, dat zelfs uit een kleine tuin nog heel wat kan worden geoogst. De *adressenlijst* is geactualiseerd en uitgebreid, evenals de informatie over *gewasbescherming*, compleet met werkzame stoffen, merknamen en ziekten en plagen in de moestuin in schemavorm. De *Teelttabel vollegrond* is aangevuld. Vanwege de vele moestuininformatie door de gehele agenda heen, zijn dit jaar voorin alleen tips-per-maand voor de siertuin vermeld.

Verkoopprijs
f 17,95

Verkrijgbaar bij de boekhandel

of te bestellen bij

Lochemdruk

giro 3119908
7240 BA Lochem
Postbus 14
Julianaweg 23

telefoon 05730-53651
telefax 1414
telex 49642 Udol

(advertentie)

Peart & Co Ltd. England

original teakwood seats since 1926

Verkoop voor Nederland: **K. Bevaart**
Singel t/o 508, Amsterdam, tel. 020-258282/03200-40992

Folders op aanvraag.

NU SPECIALE WINTER AANBIEDINGEN !

NATUUR CULTUUR REIZEN

TUINENREIZEN

Zonder uitzondering begeleid en voorbereid door
Arend Jan van der Horst, Tuinarchitect te Amsterdam

Arend Jan van der Horst is naast landschap- en tuinarchitect auteur van een groot aantal boeken over tuinarchitectuur in Nederland en Vlaanderen.

Hij ontwerpt stijtuinen en moderne tuinen in Europa.

Als vice-voorzitter van de Nederlandse Tuinenstichting organiseert hij excursies naar tuinen en tentoonstellingen op dit gebied, schrijft artikelen voor tuinbladen en maakt ontwerpen voor de restauratie van tuinen in Nederland die behouden moeten blijven.

Schotland

Hier groeien palmen dankzij de golfstroom. Het heuvellandschap lijkt zonder einde-bloeiende heide kasteeltuinen met schitterende bloemenborders- tot Inverness toe zullen wij genieten.

4 - 13 september / f 1695,-

Italiaanse tuinen

Vorstelijke villa's met riante tuinen aan het Comomeer- oudste Hortus van de wereld in het hart van Padua - klassieke meesterwerken in de tuinarchitectuur rondom Florence.

13 - 21 mei / f 2735,-

Oost-Duitsland

Tuinen en paleizen in het onbekende deel van Duitsland, waar Fürst Pückler in Bad Muskau met de landschapsstijl begon - kunstschatten uit Barok, Rococo en romantiek in "Das Grüne Jewölbe" in Dresden

10 - 16 juli / f 1895,-

Schakespeareland

De wilde bloemen bij Stratford-on-Avon, die Schakespeare inspireerden, zijn er nog steeds. Zo ook de cottage met het tuintje van zijn geliefde Anne Hathaway. Daarnaast de privé tuinen bij Cambridge en Corby.

17 - 23 september / f 1365,-

India-Mystiek

Moghultuinen en paleizen in Shrinagar - enkele dagen verblijf op Houseboats - Tajmahal en het Amber paleis bij Jaipur.

25 maart - 22 april / f 7.385,-

Alle reissommen zijn inclusief volledige verzorging.

STICHTING
avicula

ter bevordering van
**NATUUR
CULTUUR
REIZEN**

Wilt U nadere informatie over deze reizen, zendt dan deze coupon in een ongefrankeerde envelop naar:

Holland Travel Service
Antwoordnummer 20144
3020 VB Rotterdam

Tel. inlichtingen: R. J. E. Schaab
Telefoon (010) 4252388/4252331
St. Jobsweg 30, 3024 EJ Rotterdam

Gaarne wens ik informatie over:

Reis naar: _____

Onder leiding van: _____

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Nederlandse Tuinenstichting

BESTUUR

Voorzitter

Mevrouw H.L.M. van
Verschuer d'Yvoy
Van Balverenlaan 8
6615 AH LEUR (Gld)
tel. 08894-12578

Vice-voorzitter

De Heer A.J. van der Horst
Prinsengracht 626
1017 KT AMSTERDAM
tel. 020-224496
kantoor 020-257414

Secretaris

Mevrouw P.A.
Hengeveld-Brand
Prinsengracht 610
1017 KS AMSTERDAM
tel. 020-265371

Penningmeester

De heer G. Blom R.A.
Rembrandtlaan 19
1231 AB LOOSDRECHT
tel. 02158-1714

Leden

Mevrouw Mr A.A. van Berge
p/a Keizersgracht 697
1017 DW AMSTERDAM
tel. 020-221661

De heer Mr J.H. Boerboom
Ravensweerdsweg 30
7213 DX GORSEL
tel. 05759-1695

De heer en mevrouw De
Haes-Voorbeytel Cannenburg
Koudekerkseweg 200 A
4335 SP MIDDELBURG
tel. 01180-38164

De heer C.J.M. Janssen
Klein Coolstraat 3
3033 XP ROTTERDAM
tel. 010-4662584

De heer P.J. Langeveld
Joh. Vermeerstraat 9
2102 BT HEEMSTEDEN
tel. 023-280434

Mevrouw Drs C.C.E. de
Smit-Kremer
Prinses Marijkestraat 34
1077 XD AMSTERDAM
tel. 020-793800

De heer Drs H.M.J. Tromp
Drostestraat 16
3958 BK AMERONGEN
tel. 03434-56679
kantoor 05250-4488

RAAD VAN ADVIES

Julia W. van Baarle
Groenhovenweg 357
2803 DJ GOUDA
tel. 01820-39478

Mevrouw Ir E. Hof-de Boer
De Tolve 10
9084 BH GOUTUM (Fr)
tel. 058-883518

Mevrouw A.F. van
Houten-van Goor
Wald. Pyramontlaan 10
3062 BV ROTTERDAM
tel. 010-4526823

De Heer Drs R. de Jong
P. Postkwartier 4
3723 AK BILTHOVEN
tel. 030-787770
kantoor 03404-28122

Mevrouw M.B. van Lennep
Wychmondseweg 51
7255 KZ HENGELO
tel. 05753-1653

De Heer D. Pols
Kamperloeliestraat 9
5213 HP DEN BOSCH
tel. 073-137957

Mevrouw Dr A. Post
Van Neckstraat 60
2597 SH DEN HAAG
tel. 070-281332

De Heer Ir H.F. Rampen
Stokebrand 534
7206 KZ ZUTPHEN
tel. 05750-22996

De Heer Ir T.S. Smith
Lange Nieuwstraat 41
3512 PC UTRECHT
tel. 030-318778
kantoor 070-792915

De Heer G.C. Strübbe
Schuttersweg 40
1217 PZ HILVERSUM
tel. 035-47916

Mevrouw Drs B. Zijlstra
Drostestraat 22
3958 BK AMERONGEN
tel. 03434-56353
of 03434-54212

SECRETARIAAT EN REDACTIE

Prinsengracht 624 Tuinhuis
1017 KT AMSTERDAM
tel. 020-235058
Girorek.nr. 1937912
Bankrek.nr. 54.01.60.989 ABN
Minimum donatie: f 30,00

MEDEWERKERS

Mevrouw A.W.A.C.F.
Heeroma-Fernhout
Colenbranderhof 24
1065 BG AMSTERDAM
tel. 020-150116

Mevrouw D.C. Hordijk
Parnassusweg 21
1077 DB AMSTERDAM
tel. 020-734624

Mevrouw P.S. Hulsenbek-Nettel
Prinses Margrietstraat 10
1077 LA AMSTERDAM
tel. 020-760433

Mevrouw J.P. Kleiborn-van
der Sloot
Maarten Lutherweg 163
1185 AL AMSTELVEEN
tel. 020-456449

Mevrouw M.I.G. Kroll-Lampe
Lorentzlaan 99
2105 TS HEEMSTEDEN
tel. 023-286305

Mevrouw E.M.A. van Voerst
Van Lynden
Realengracht 20
1013 KW AMSTERDAM
tel. 020-272874

ONDERZOEK NEDERLANDSE TUINEN

Mevrouw Drs C.S.
Oldenburger-Ebbers
Conservator Bibliotheek LU
Postbus 9100
6700 HA WAGENINGEN
tel. 08370-82701

REDACTIE TUINJOURNAAL

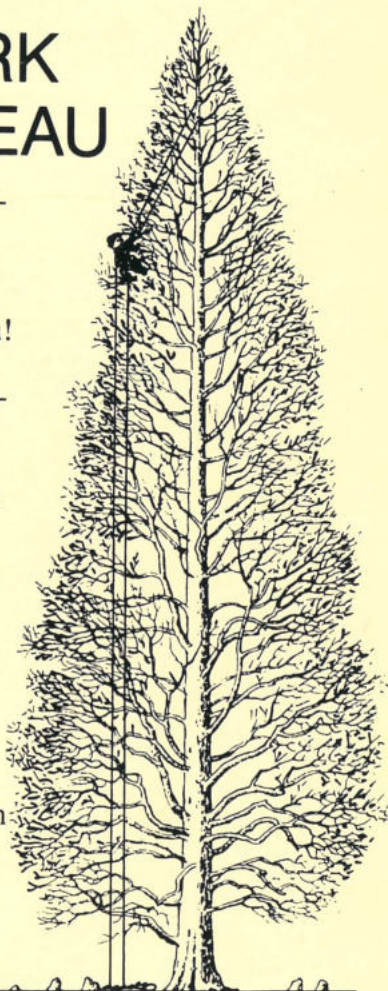
-Mevrouw P.A.
Hengeveld-Brand
-De Heer A.J. van der Horst
-Mevrouw P.S.
Hulsenbek-Nettel

(advertentie)

WELZIJNSWERK OP HOOG NIVEAU

Boomverzorging is uitgesproken specialistenwerk. Daarom houdt Pius Floris zich alleen bezig met het welzijn van onze bomen. Maar dat gebeurt dan ook op het hoogste niveau! Vele jaren ervaring staan borg voor een afgewogen advisering en een deskundig optreden. Nieuwe inzichten en technieken, waar ter wereld ook ontstaan, worden door ons als eerste getoetst en in praktijk gebracht.

Vakkundig snoeien, professionele wondbehandeling, effectieve breukbeveiliging... alle noodzakelijke werkzaamheden worden door ons uiterst zorgvuldig uitgevoerd. Van wortel tot kruin. Zodat uw bomen langer in optimale conditie blijven. En u langer kunt blijven genieten van het mooiste wat de natuur ons biedt.

Pius Floris

Boomverzorging

Koningsweg 6
5211 BL 's-Hertogenbosch
(073) 13 39 08